

Arqueologia Estudis i Gestió del Patrimoni.
Plaça de Can Gassol, núm. 18 08301 Mataró
info@fragments.es
tel.93.790.87.34

MEMÒRIA D'INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA OCTUBRE 2012

CARRER DE LA REINA CRISTINA, 8 PAS DE SOTA MURALLA, 9 REF: 049/12

(Barcelona, Barcelonès)

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA: Noemí Nebot Pich; Vanessa Muñoz Rufo

DATES DE LA INTERVENCIÓ: 27 de VI al 9 de VII i del 27 de IX al 7 de X del 2012

DATA D'ENTREGA: 22 d'Octubre de 2012

FITXA TÈCNICA

NOM DEL JACIMENT: Barcelona

NOM DE LA INTERVENCIÓ: Carrer de la Reina Cristina, 8 – Pas de Sota Muralla, 9

REF.: 049/12

EXPEDIENT: 470 K121 N-B -2012-1-8814; 470 K121 N-B -2012-1-8814; R/N 470 K121 N-B -2012-4-9139

MUNICIPI: Barcelona

COMARCA: Barcelonès

TIPUS D'INTERVENCIÓ: Preventiva

COORDENADES GEOGRÀFIQUES: UTM ETRS89 431729/4581454

MSNM: 4,034 m.s.n.m.

TREBALLS REALITZATS: Fase 1: cinc pous; fase 2: rebaix general, obertura de pous i rases.

RESULTATS: Negatiu.

DATES DE LA INTERVENCIÓ: del 29 de juny al 9 de juliol de 2012 i del 30 d'agost al 3 d'octubre de 2012

DATES DE LA RESOLUCIÓ: del 29 de juny al 29 de juliol del 2012 i del 27 de setembre al 7 d'octubre del 2012

PROTECCIÓ DEL JACIMENT:

- Llei 9/1993, de 30 de setembre de 1993, del Patrimoni Cultural Català (DOGC núm.1807).

- Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic (DOGC núm. 3594).

- Catàleg del Patrimoni Arquitectònic Històric-Artístic de la ciutat de Barcelona de 1979.

DIRECCIÓ: Fase 1: Noemí Nebot Pich; fase 2: Vanessa Muñoz Rufo

RESTAURACIÓ: Isabel Parra Alé

PROMOCIÓ: CASTMOR GRUP IMMOBILIARI

ÍNDEX

1.	INTRODUCCIÓ.....	4
2.	MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ.....	5
3.	MARC GEOGRÀFIC I GEOLÒGIC	8
4.	CONTEXT HISTÒRIC I ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS	10
5.	METODOLOGIA.....	28
6.	DESCRIPCIÓ E INTERPRETACIÓ DELS TREBALLS REALITZATS	30
7.	CONCLUSIONS	34
8.	BIBLIOGRAFIA.....	35
	ANNEX 1. PLANIMETRIES	37
	ANNEX 2. FOTOGRAFIES.....	38
	ANNEX 3. FITXES D'UE	39
	ANNEX 4. INVENTARI MATERIALS ARQUEOLÒGICS.....	40
	ANNEX 5. INFORME DELS TREBALLS DE CONSERVACIÓ.....	41

1. INTRODUCCIÓ

Aquesta memòria presenta el resultat de la intervenció arqueològica preventiva realitzada al **carrer de la Reina Cristina, 8 – Pas de Sota Muralla, 9**, amb el codi d'intervenció **049/12**, realitzada al districte de Ciutat Vella (Barcelona – Barcelonès). La intervenció arqueològica ha estat duta a terme per l'empresa **FRAGMENTS®**, sota la direcció arqueològica de l'arqueòloga Noemí Nebot Pich (del 29 de juny al 29 de juliol del 2012) i de l'arqueòloga Vanessa Muñoz Rufo (del 27 de setembre al 7 d'octubre del 2012), amb els corresponents permisos de la Direcció General del Patrimoni Cultural. La intervenció es va dur a terme entre els dies 27 de juny i 9 de juliol de l'any 2012.

2. MOTIUS DE LA INTERVENCIÓ

L'execució d'aquesta intervenció ve motivada per la necessitat de conèixer el comportament arqueològic del subsòl, donat que el projecte d'obra planteja l'excavació d'un soterrani a la banda de l'edifici que té façana al carrer de la Reina Cristina, 8.

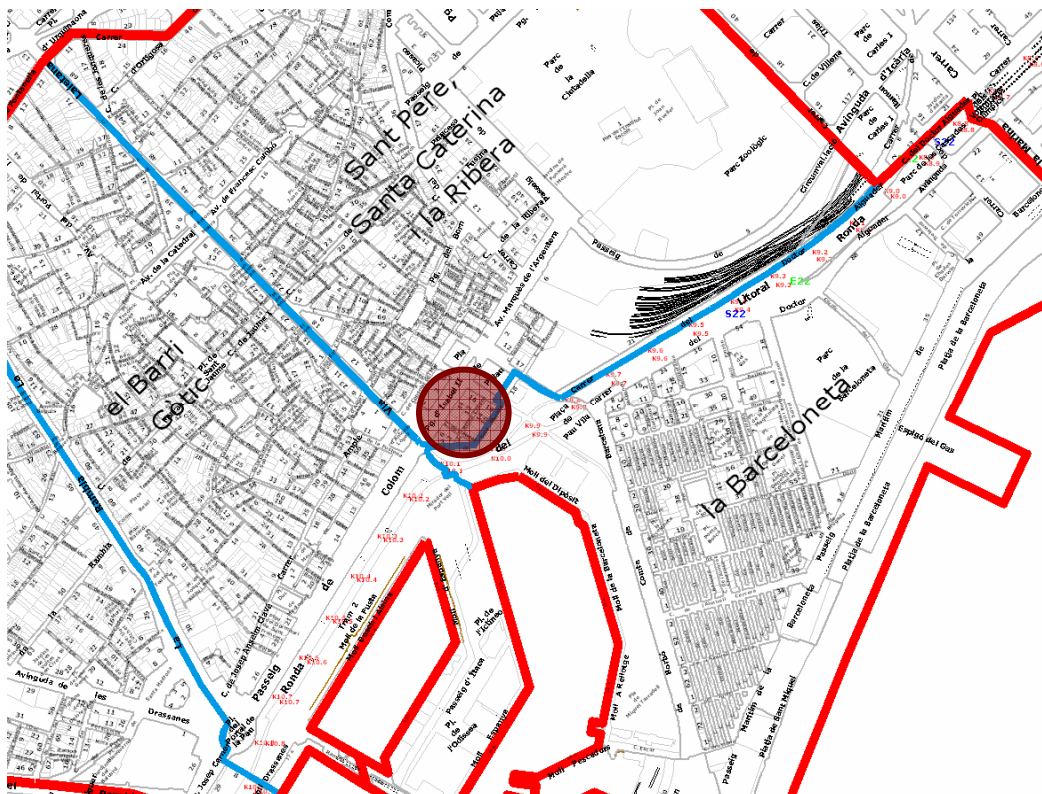
La intervenció al carrer de la Reina Cristina, 8 – Pas de Sota Muralla, 9, del districte de Ciutat Vella de Barcelona, es fa necessària donat la situació de la zona, que té interès arqueològic i històric entre d'altres per¹:

1. Es una zona portuària fins a inicis del segle XII i, ja entrat el segle XIII, és una zona d'arenals de la ciutat.
2. La consolidació urbana d'aquest sector es realitzà a partir de la construcció de la muralla i del Portal de Mar, al segle XVI.
3. La muralla era molt propera a la finca. L'urbanisme de la línia de façanes del Pas de Sota Muralla sembla marcar la línia que devia seguir el traçat de la muralla.
4. Versemblantment, es podrien localitzar estructures relacionades amb l'activitat portuària de la ciutat al llarg de la història.

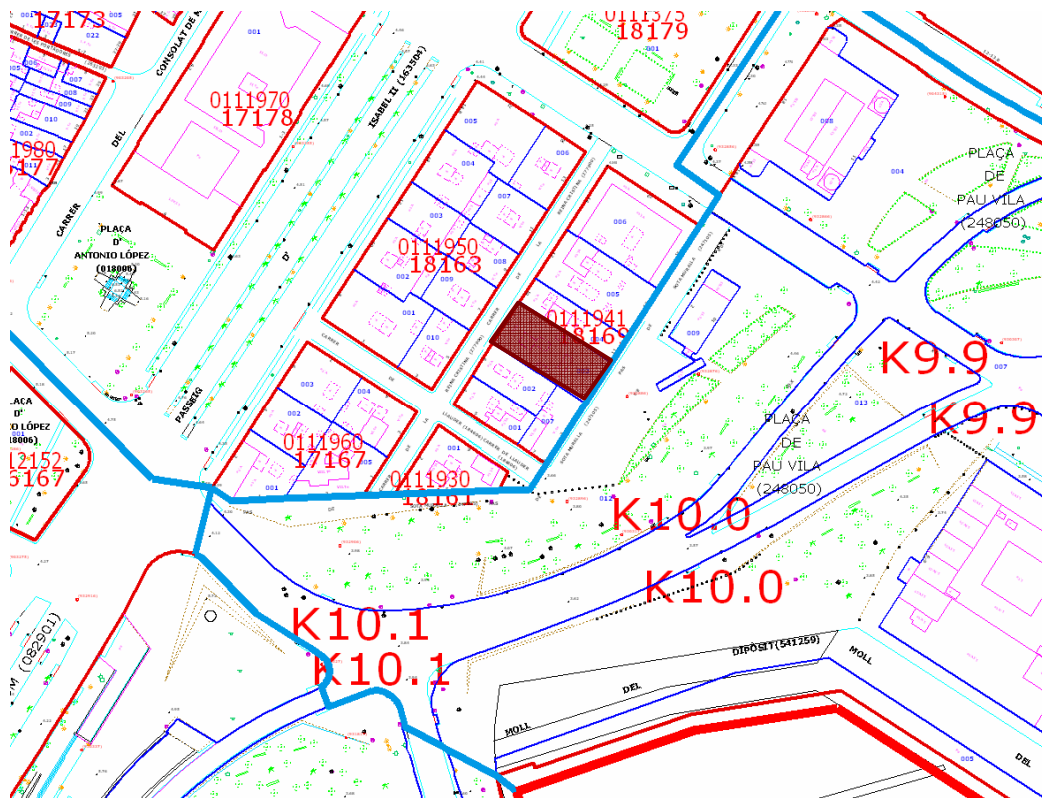
L'espai intervingut s'inclou doncs en una zona d'interès arqueològic i d'alt valor històric. Tal i com estableix la normativa municipal, d'acord amb la legislació vigent en matèria de patrimoni, qualsevol actuació que comporti una afectació del subsòl suposarà la realització d'una intervenció arqueològica, amb el caràcter de Preventiva. D'aquesta manera, els rebaixos que s'hagin de dur a terme hauran d'estar controlats arqueològicament per tal de localitzar i documentar les possibles restes que apareguin.

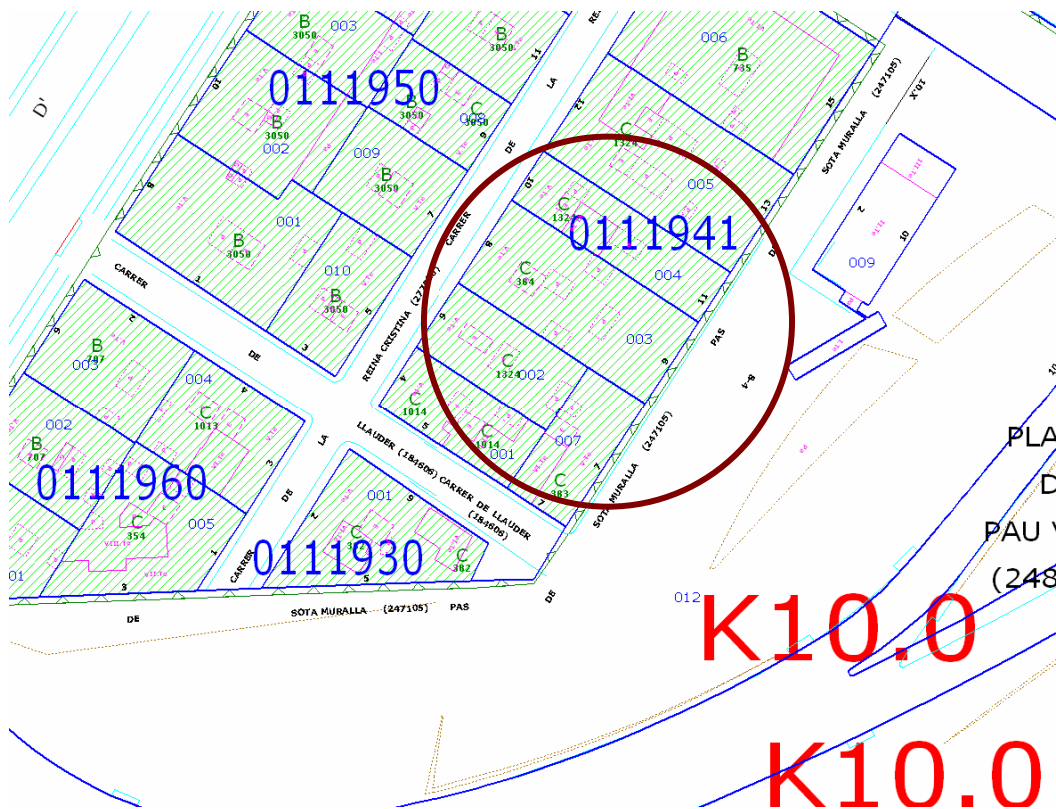
¹ Dades i imatges extretes del Projecte d'Intervenció Arqueològica al Carrer Reina Cristina, 8 – Pas de sota Muralla, 9. Districte de Ciutat Vella. Barcelona. Control i Excavació. Codi: 049/12.

Ubicació de la intervenció

Emplaçament de la intervenció

K10.0
K10.0

Vista aèria (2005)

3. MARC GEOGRÀFIC I GEOLÒGIC

La finca intervinguda es situa entre els carrers de la Reina Cristina, 8 i Pas de Sota Muralla, 9, al districte de Ciutat Vella de Barcelona.

Barcelona està situada a la costa mediterrània, en el lloc anomenat Pla de Barcelona, comprès entre els rius Besòs i Llobregat. Al nord es troba la serra de Collserola, on hi ha el Tibidabo, que n'és el cim més alt (542 m). La serralada de Sant Mateu a llevant i el massís de Garraf a ponent fan que les entrades fàcils al pla d'al·luvió, sobre el qual reposa la ciutat, siguin els passos fluvials del Besòs i el Llobregat.

Les òptimes condicions climàtiques i estratègiques de la ciutat han afavorit al llarg del temps el seu desenvolupament que, amb Montjuïc vora el mar, ha facilitat la defensa del seu litoral. Els seus orígens se situen en el petit pujol del Tàber, però ben aviat els límits s'anaren expandint pel pla, on només s'aixequen, cap al nord, els turons de Monterols, el Putget, la Creueta, el Carmel, la Muntanya Pelada i el Turó de la Peira.

Des del punt de vista urbanístic la ciutat de Barcelona consta de diverses àrees. Prop del mar i dominat al sud pel gran promontori de Montjuïc hi ha el nucli antic, on la ciutat restà reclosa fins a la desaparició de les muralles durant el segle XIX. Aquest espai inclou, d'una banda, un nucli central, actualment anomenat barri gòtic, que correspon a la ciutat romana i, de l'altra, un seguit de ravals situats al seu voltant que es van formar en època medieval i que posteriorment quedaran emmarcats dins el perímetre de les muralles aixecades al segle XIII. Aquestes viles noves són els actuals barris coneguts amb els noms de les esglésies que els centralitzen: del Pi, de Santa Anna, el Portal de l'Àngel, de Sant Pere, de Santa Maria del Mar i de la Mercè. Els darrers sectors del nucli antic de la ciutat, és a dir la Rambla i el Raval, varen començar a ser urbanitzats quan quedaren inclosos dins del tercer recinte fortificat que es bastí al llarg de la segona meitat del segle XIV.

Al nord de la ciutat antiga s'estén l'Eixample, una àmplia zona quadriculada planificada a la segona meitat del segle XIX, segons el pla d'Ildefons Cerdà, un cop s'havien enderrocat les muralles que encerclaven la ciutat i que oprimien el seu desenvolupament.

La zona que ens ocupa està inclosa en el que es coneix tant geogràficament com geològicament com el Pla de Barcelona, el qual està format per un

territori comprès entre el Mediterrani i la Serralada Litoral d'est a oest, i entre els rius Besòs i Llobregat de nord a sud. En conjunt el Pla de Barcelona és fruit d'una falla que tingué el seu origen amb l'enfonsament del Massís Catalano-balear, fet que determinà la seqüència geològica del subsòl de la zona on les capes més profundes estan compostes per pissarres del paleozoic que presenten intrusions granítiques. Durant el miocè i el pliocè es dipositaren a sobre de les pissarres margues i argiles amb algunes intrusions de graves. Posteriorment la descomposició dels massissos que envoltaven el Pla aportaren acumulacions de blocs de calcàries i argiles a les quals es sobreposaren en períodes més secs formacions de crostes calcàries. Amb les primeres urbanitzacions de la zona s'estengué al Pla una agricultura de caire mediterrani on s'alternà el cultiu de la vinya, els arbres fruiters i l'explotació cerealística. Vora de les rieres es desenvolupà l'horticultura, mentre que l'àrea del Pla que tocava a mar estava formada per maresmes i albuferes².

---

² DD.AA., *Introducció, Barcelonès i Baix Llobregat*, Gran Geografia Comarcal de Catalunya, Enciclopèdia Catalana, Volum 8, Barcelona, 1991.

4. CONTEXT HISTÒRIC I ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS³

Dels orígens al segle XIII

El front marítim de la ciutat de Barcelona és, històricament parlant, una zona de formació recent. La línia de costa ha anat avançant contínuament, tot guanyant terreny al mar, gràcies a les aportacions naturals dels al·luvions dels rius i torrents que hi conflueixen, i a les accions antròpiques, com a la dessecació d'aiguamolls i la construcció d'espigons i murs de contenció i defensius. La variació dels límits de la platja ha anat determinant l'ocupació i la urbanització d'aquest sector de la ciutat, tot donant lloc a un procés que la historiografia ha perfilat a partir de la documentació urbanística i de les dades geològiques i arqueològiques.

Les hipòtesis realitzades pels geòlegs, geògrafs i historiadors confirmarien que la zona objecte del present estudi estaria situada a l'àrea en la qual diversos autors, com ara Pau Vila, ubicarien el port romà de la ciutat i el port de Jaume I. Es tractaria, doncs, de la petita elevació coneguda amb el nom de *Puig de les Falzines*, situada aproximadament en d'indret on actualment s'aixeca l'edifici de la Llotja.

L'arqueòleg Mikel Soberón (2010: 140-141) contempla la possibilitat de que, als segles IX i X l'extrem sud-oest del Pla del Palau fos formada per una llacuna, fruit dels processos erosius propis de les deforestacions, efectuades amb l'objectiu d'obrir nous terrenys a l'activitat ramadera extensiva, que a la ciutat no s'originen fins a època altmedieval. L'augment de l'erosió hauria transportat el sediment i format barres de sorra al litoral, permetent la formació d'aiguamolls. Aquesta llacuna, segons els estudis, conformarà un espai apte per a la navegació durant tota l'edat mitjana.

Malgrat les limitacions i precaucions que requereixen aquesta mena de restitucions, tant les informacions històriques relatives al procés de fortificació de la ciutat i de la seva línia costanera en època medieval, com les dades arqueològiques i geològiques més recents (Soberón, 2010; Julià, 2010) posen de manifest que, en principi a la zona que ens ocupa, no ens trobaríem davant d'un terreny plenament consolidat fins al segle XIII.

---

³ La introducció històrica de la zona s'ha redactat amb la col·laboració de Francesc Caballé i el Dr. Reinal González.

La vilanova de mar, als peus de la primitiva església de Santa Maria, es comença a consolidar precisament al segle XIII, per sobre de la zona on es localitza l'àrea d'estudi. Segons els estudis topogràfics de Salvador Sanpere i Miquel publicats al seu llibre *Topografia antiga de Barcelona. Rodalia de Corbera* (Barcelona, 1890) l'àrea de l'actual pla de Palau i l'avinguda d'Isable II es trobarien a començament del segle XIII entre l'arenal de la platja –en la petita elevació coneguda com *Puig de les Falzines*- i el mar, en una zona no urbanitzada i que al llarg de la centúria va arribar a consolidar-se com a terra ferma.

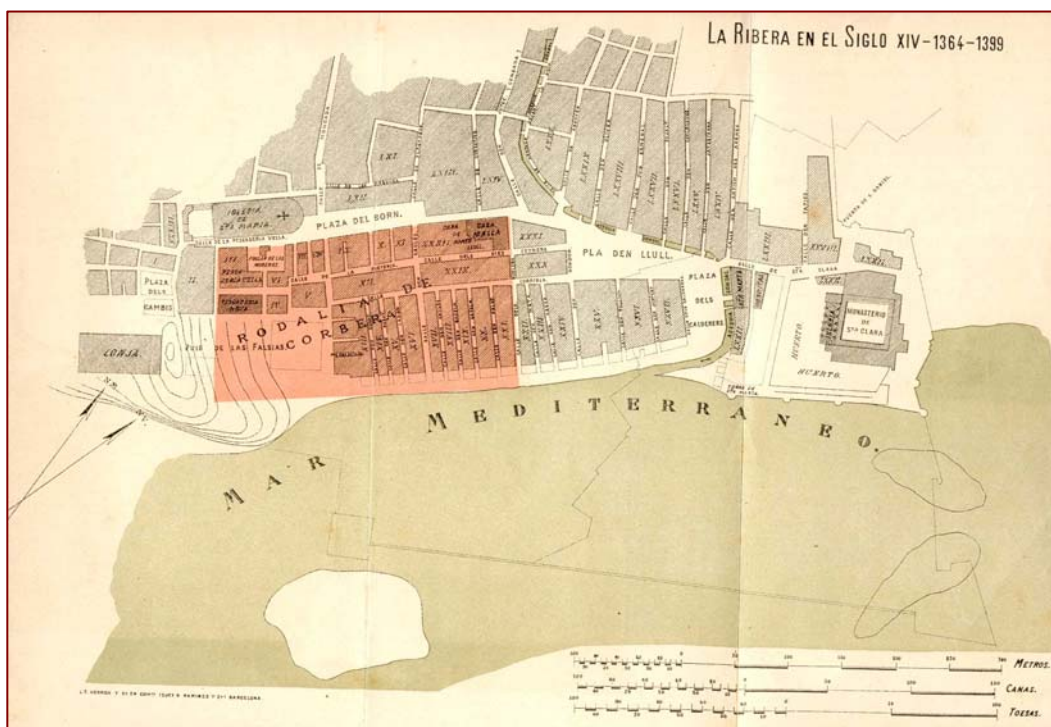

Salvador Sanpere y Miquel: "Topografia antigua de Barcelona. Rodalía de Corbera", Barcelona 1890.

Segles XIV i XV: la consolidació urbana

En aquests segles assistim a la consolidació urbana d'aquest sector de la ciutat, moment previ a la seva inclusió dins el recinte murari de Barcelona, amb la construcció de la muralla del segle XVI. És en aquest període, doncs, quan trobem els primers elements urbanístics i estructurals que van conformar aquest espai: la construcció de la Llotja i les seves dependències annexes, la formació de la plaça del Blat i l'aixecament de la casa del *General* o casa de la *botlla*.

La fortificació medieval de la ciutat de Barcelona, fruit de la política de la corona catalano-aragonesa, va iniciar-se al segle XIII. La construcció del

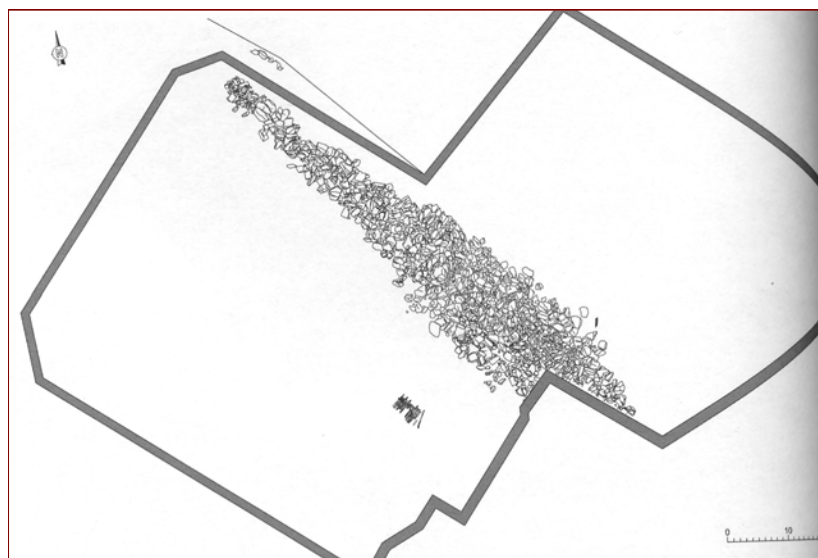

Salvador Sanpere y Miquel: "Topografía antigua de Barcelona. Rodalía de Corbera", Barcelona 1890.

primer perímetre de la muralla corresponent a aquest període va començar a l'extrem de la Rambla, arribant a la zona de llevant de la ciutat a finals del s. XIII i primera meitat del s. XIV; l'any 1295 es construïa el Portal Nou i el 1358 s'iniciava el mur que havia d'arribar fins el mar i que transcorria per la part posterior del monestir de Santa Clara fins a la desembocadura del Rec Comtal. L'any 1369 s'inicià la construcció del pany de muralla que, paral·lel al mar, havia d'arribar fins a la Torre Nova. Aquest mur, però, no fou acabat fins al 1438. Deu anys més tard, al 1448, el Consell de Cent va deliberar que es continués la muralla de mar des de la plaça del vi fins al convent de Sant Francesc, restant per tant sense fortificar tota la platja situada davant la Llotja. D'aquesta manera la plaça de la Llotja i dels encants –situada al seu darrere– restaven obertes al mar, aprofitant aquest punt d'entrada i sortida de les mercaderies per a concentrar l'activitat comercial que s'hi realitzava. Aquest fet va propiciar que l'entorn de la Llotja esdevingués el punt de màxima activitat mercantil, alhora que la principal porta de la ciutat.

L'any 1439 s'havia iniciat la construcció d'un primer dic per a la formació d'un port de la ciutat, davant del convent de Santa Clara. La modificació del perfil litoral que va provocar aquest dic amb l'aportació de sorres al seu davant i l'avanç de la línia de mar davant la Llotja i el convent de Sant

Francesc, van aconsellar la formació d'un ou dic davant de la Torre Nova. Aquest nou port s'iniciava al 1477 i documentat recentment en una excavació arqueològica (Soberón, 2010).

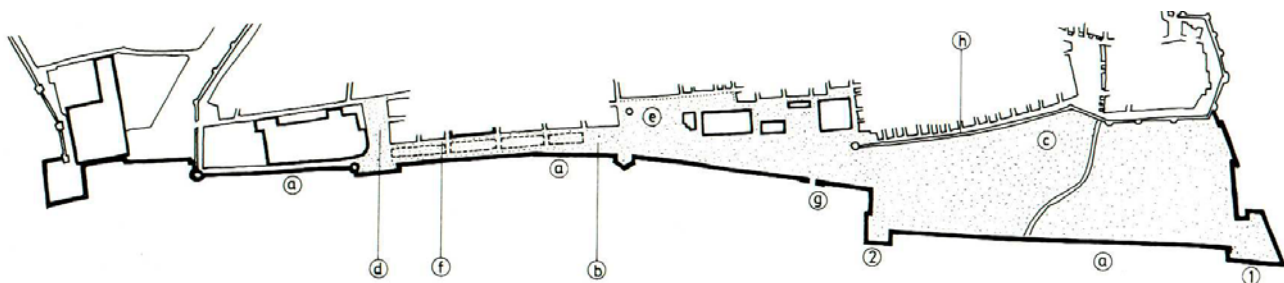

Planta de l'escullera de 1477 i situació des dos derelictes. Soberón, 2010:138.

Encara al 1485, però, es documenten els estralls patits a causa d'un temporal, quan el mar va envair la platja del seu davant i va afectar els murs. De fet, la consolidació definitiva d'aquest port i el tancament definitiu de la muralla de mar no es va produir fins al segle XVI.

Segles XVI i XVII

El nou espigó del port de Barcelona començat l'any 1477 va acabar consolidant un ampli espai de la platja davant la Llotja al inici del segle XVI. Dins la política defensiva de Carles V, davant l'amenaça del comerç marí per la pirateria berberesca i turca, l'emperador instà la ciutat el 1529 per a què tanqués el seu recinte defensiu amb una muralla de mar que abastés tota la seva línia de costa. El tancament no es va produir a partir de l'antiga muralla de mar de la banda de llevant, sinó que s'avançà amb els esperons de llevant i de migdia. No és, però, fins al 1534 que el Consell de Cent va prendre la decisió definitiva de cloure la ciutat dins de la nova muralla de mar. La notícia recollida per les Rubriques de Bruniquer és prou clara: *A 27 de setembre 1534, fou deliberat fer clausura de la muralla, Torres, y Baluarte a la part de la marina, y per est efecte augmentaren lo dret del vi a 5s. per carrega, y los Ecclesiastichs oferiren pagar 4s. per carrega* (Rubriques de Bruniquer, vol IV, p. 54, Barcelona, 1915).

Restitució hipotètica de la muralla de mar de Barcelona a finals del segle XVI

Guardia, M; Espuche, A. La transformació callada: 1514-1714. Dins DD. AA. *Història de Barcelona*, Volum 4, p. 75. Barcelona.

"L'obra de la muralla de la marina (a) representa: a formació d'un ampli espai públic que incrementa la superfície de la ciutat en una franja especialment valorada (b); la creació d'una àrea de reserva urbana (c) entre el baluard de Llevant (1) i el de migjorn (2). En conjunt afecta zones de característiques ben diferenciades: de l'àrea "aristocràtica" de Framneors (d) als Encants (e) i el centre mercantil i comercial, davant del qual s'obrirà el portal de Mar (g)..."

Les transformacions del segle XVIII: l'enderroc del General i el canvi de fesonomia de la Llotja.

Arribats al segle XVIII, la caiguda de la ciutat l'any 1714 davant les forces borbòniques va significar per Barcelona l'abolició del Consell de Cent i de les seves prerrogatives. L'entrada de les tropes de Felip V va provocar immediatament el problema del seu aquarterament. Trobant-se els edificis de la Llotja buits i inhàbils per a la seva finalitat, els militars van ocupar les estances d'aquest edifici. Els pisos alts de la llotja es van destinar a residència dels soldats, mentre que el gran saló va servir per a magatzem de blats de l'exèrcit. La ocupació no pretenia ser definitiva, pel que al 1740 s'alliberava un gran espai davant la Llotja, mitjançant l'enderroc de l'atri l'antiga Casa del General, on es projectà el nou quarter. Tot i així no es va arribar a construir mai aquesta edificació, bastint-se només la fonamentació. La llotja va restar ocupada per les tropes fins al 1771, moment en el que s'establí la Reial Junta de Comerç de Barcelona – constituïda l'any 1758- que immediatament va procedir a la transformació profunda de l'edifici gòtic per adaptar-lo a les noves necessitats i gustos neoclassicistes del moment.

Segle XIX: la configuració del Pla de Palau

La urbanització de les illes de cases on se situa la finca objecte d'estudi s'emmarca dins d'una operació de remodelació de la muralla de mar, el Portal de Mar i el Pla de Palau realitzada durant la primera meitat del segle XIX. Aquestes obres van significar una nova fesomia de part del front marítim de la ciutat i la creació d'un nou espai urbà senyorial que cercava una nova centralitat.

Per tal de contextualitzar la història de la finca objecte d'aquest estudi, reproduïm en aquestes pàgines un petit article realitzat per la historiadora i geògrafa Mercè Tatjer on sintetitza la història i evolució del Pla de Palau.

El Pla de Palau s'havia anat configurant com un nou centre urbà gràcies a la construcció, a la darrereria del segle XVIII, de notables edificis administratius i polítics, com l'edifici neoclàssic de la Llotja (1772) i la Duana (1790). Aquests s'uniren als ja existents com el Palau, avui desaparegut, situat entre el Pla de Palau i la plaça de les Olles, que no era altra cosa que l'antiga Halle dels draps. Aquest Palau servia, d'ençà del 1652, de residència dels virreis, primer, i dels capitans generals, després.

Al principi del segle XIX, l'any 1818, i promogut pel capità general Castaños, es presentà un important projecte d'ordenació i eixamplament que volia donar-li un veritable caràcter monumental i configurar-lo com a centre institucional del barri marítim i comercial de la ciutat. Les obres s'iniciaren el 1820, moment en què s'enderrocà el vell Portal de Mar i es donà al Pla de Palau el nom de plaça de la Constitució; però els canvis polítics en dificultaren la realització, que no fou represa fins el 1833.

El 1833 es constituí la "Junta de Obras de Ensanche de la Plaza de Palacio" i es projectà un nou Portal de Mar, que finalment es bastí el 1837. Es presentaren diversos projectes, però finalment va ser l'enginyer militar i arquitecte Josep Massanés que el 1835 ordenà aquest espai donant-li a grans trets la configuració que avui encara perviu. Massanés dibuixà cinc noves illes de cases, quatre entre la Llotja i el Portal de Mar, on s'edificaren les cases anomenades els Porxos d'En Xifré i d'en Collaso i l'altra al costat de la Duana entre el carrer de la Marquesa i de Castaños. Fou també l'autor del nou Portal de Mar (1837).

Els anys següents hi hagué altres propostes i actuacions que pretenien embellir el Pla de Palau. El 1844, arran de la vinguda de la reina Isabel II a Barcelona, s'habilità l'antic palau dels capitans generals com a Palau Reial -i els capitans generals passaren al desamortitzat convent de la Mercè-; pocs anys després, el 1848, el mateix Massanés pensà a completar l'edificació de caire neoclàssic de la plaça amb una sèrie d'edificis porticats com el d'En Xifré, que s'havien de situar a la banda del carrer de l'Espaseria que restava coberta per una arcada; de dur-se a terme aquesta nova façana, el conjunt del Pla de Palau hauria presentat una imatge força similar a la de la Praça do Comércio de Lisboa.

El Pla de Palau esdevingué, gràcies a aquestes intervencions, un dels llocs més emblemàtics de la ciutat de Barcelona ja que molt a prop seu hi havia els únics espais d'oci de l'interior del recinte emmurallat llevat de la Rambla, com eren el Jardí del General (1815) i el passeig de l'Esplanada, d'una banda, i el passeig de la muralla de Mar, de l'altra: des d'aquest passeig elevat, al qual s'accedia mitjançant una rampa des del passeig d'Isabel II, es podia contemplar el mar i el port. Aquest espai d'oci es completava amb fondes i hostals (estrella, Marina, Universo) i amb establiments de restauració al servei dels viatgers i dels mateixos barcelonins; el 1838 s'obrí l'orxateria del Tío Nel·lo, i el 1849, el cafè de les Set Portes, el primer cafè que hi hagué a la ciutat.

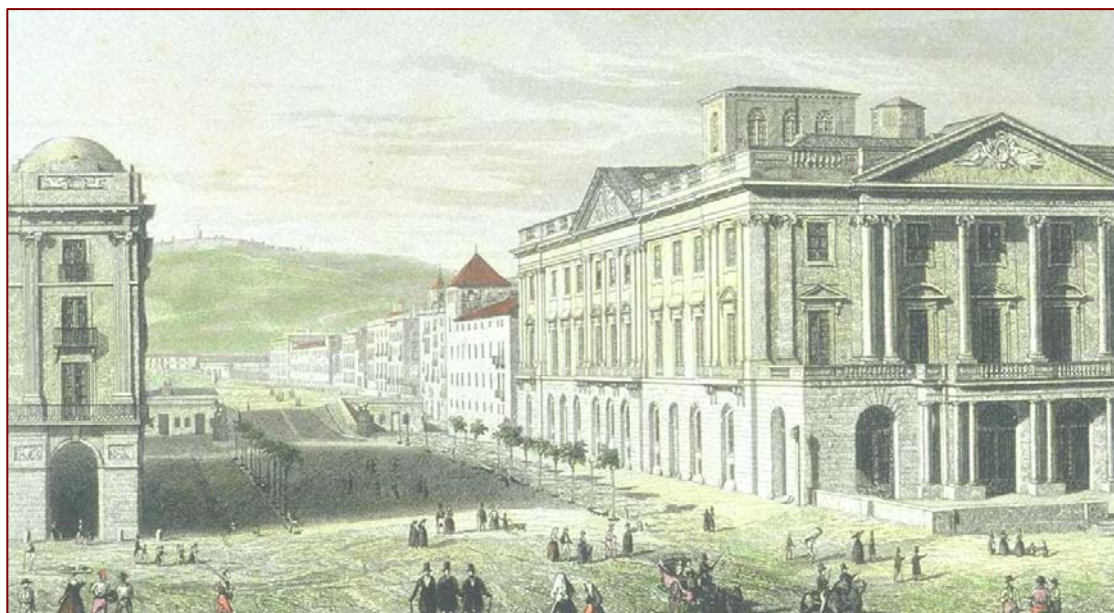
Els nous immobles del Pla de Palau allotjaren famílies benestants, ja que aquesta àrea era propera als carrers Ample i de la Mercè, on sovintejaven residències nobiliàries i de l'alta burgesia.

El conjunt es completà amb la urbanització del centre de la plaça, on el 1856 es col·locà, en commemoració de la portada d'aigua, la font de marbre dedicada al Geni Català. El monument, obra de l'arquitecte Francesc Daniel Molina, representa els rius de Catalunya - Llobregat, Ter, Segre i Ebre- i les quatre províncies catalanes. Cap al 1857 s'hi projectà ubicar, també, un seguit de mobiliari urbà d'ús higiènic (urinaris i vàters), o informatiu (artells anunciadors), alhora que s'hi assajà el primer enllumenat amb gas emprant fanals de fosa.

En aquesta època el Pla de Palau es vestí sovint de gala, amb motiu de les visites reials o de celebracions i commemoracions, per la qual cosa s'ornamentaven balcons i façanes o s'instal·laven monuments d'arquitectura efímera. Pel que sembla, també s'hi ubicà un monument a Ferran VII, que fou enderrocat amb l'aixecament liberal del 1835.

Arran dels projectes d'Eixample i de Reforma de la ciutat antiga s'intentà articular aquest espai amb la nova ciutat i amb els bulevards que havien d'ocupar els solars de les muralles i de l'enderroca Portal de Mar. Miquel Garriga i Roca dissenyà en 1861-62 dos projectes en aquest sentit; l'un tenia com a objectiu fer-hi desembocar una via que hauria estat prolongació del carrer Roger de Llúria -amb una funció equivalent a la de la Via Laietana- per tal de comunicar el Pla de Palau amb l'Eixample; l'altre pretenia ordenar l'espai existent fins a l'entrada de la Barceloneta amb una gran plaça que substituïa el Portal de Mar i on situava un monument a Colom. Garriga i Roca també proposava resoldre els entorns de la Lotja substituint les velles cases dels Encants amb nous edificis porticats.

Vista des del Pla de Palau on s'observa, a la dreta, la façana neoclassicista de la Lotja i, a l'esquerra l'edifici dels Porxos d'en Xifre. Al fons s'observa la rampa que pujava cap a la Muralla de Mar. (AHCB, Secció de Gràfics)

Tots dos projectes tingueren escassa ressonància, i s'inicià la lenta decadència del Pla de Palau com a gran espai simbòlic, ja que ni l'endegament del parc de la Ciutadella a partir del 1873, ni la construcció de les cases d'en Fontseré amb el mercat del Born no pogueren contrarestar la desaparició del Palau Reial, destruït per un incendi el 1875, ni l'impacte cada cop més fort de les infraestructures portuàries i ferroviàries. Només hi hagué un punt d'inflexió amb l'Exposició Universal del 1888, que permeté urbanitzar el passeig de Colom que enllaçava amb el passeig d'Isabel II, la qual cosa va fer possible el manteniment del Pla de Palau, per un temps més, com el centre de la ciutat, si bé aquest començava, en realitat, a enfilarse Rambla amunt.

Vista del Pla de Palau des de la rampa de la Muralla de Mar. A la dreta torbem els Porxos d'en Xifre. El Pla de Palau es mostra ja amb la Font del Geni Català i encara es pot veure tant l'antic Palau com, al fons, la torre de la Ciutadella. (AHCB, secció de Gràfics)

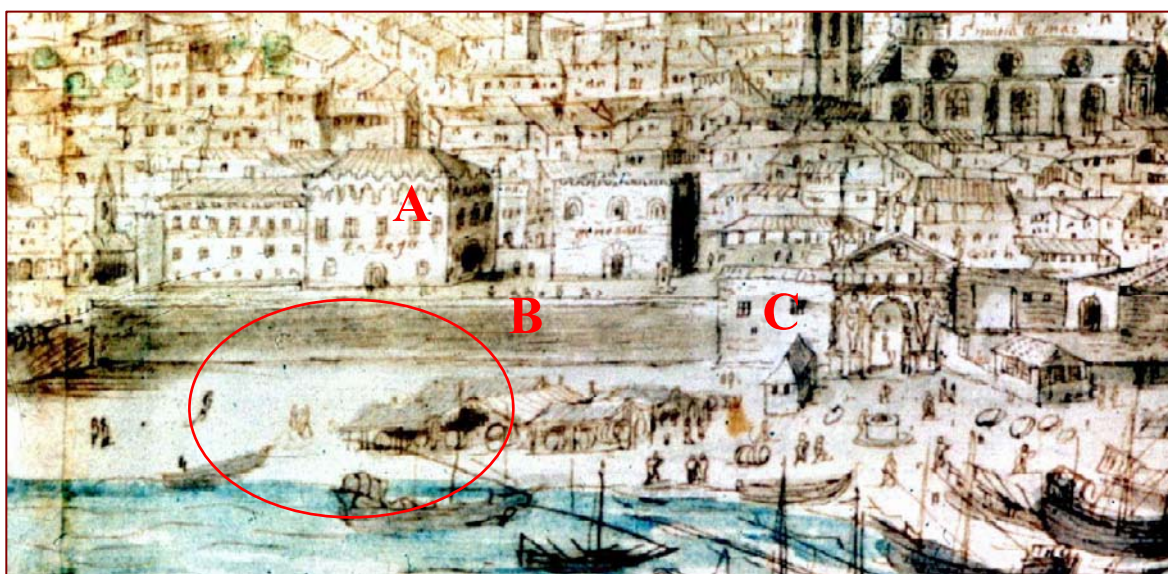
Només les activitats terciàries més relacionades amb el port com les seus de companyies navilieres, transitàries, consignatàries de vaixells o d'assegurances marítimes aconseguiren una gran permanència, tant als edificis de les cases d'en Xifré com a la rodalia més propera al Pla de Palau.

Arran de l'Exposició Internacional del 1929 i amb un intent d'ordenar la façana marítima de Barcelona i millorar les instal·lacions d'acollida de viatgers, s'acabà de bastir l'estació de França i s'edificà, el 1931, l'Escola Oficial de Nàutica, obra dels arquitectes Vilaseca i Florensa. Aquestes foren les dues darreres intervencions que es realitzaren al Pla de Palau, espai urbà que no ha aconseguit encara recuperar l'esperit neoclàssic ni retrobar el protagonisme ciutadà que tingué a mitjan segle XIX.

MERCÈ TATJER. El Pla de Palau, dins *Els barris de Barcelona*, Vol. I, p. 61, Barcelona, 1999.

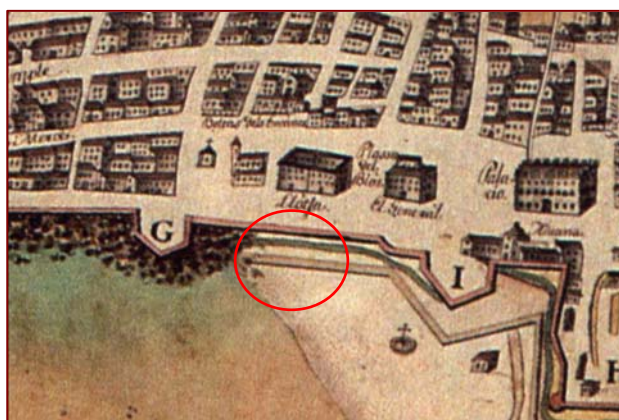
La urbanització de les noves illes de cases del Pla del Palau

Les quatre illes de cases que es bastiren a partir de 1835 dins el projecte d'eixamplament del Pla de Palau dissenyat per Massanès s'aixequen sobre terrenys progressivament guanyats al mar i consolidats definitivament amb el tancament de la muralla de Mar al segle XVI.

Vista del front marítim de la ciutat segons el dibuix realitzat el 1563 pel pintor flamenc Anton van Wyngaerde (original a la Biblioteca Nacional d'Àustria).

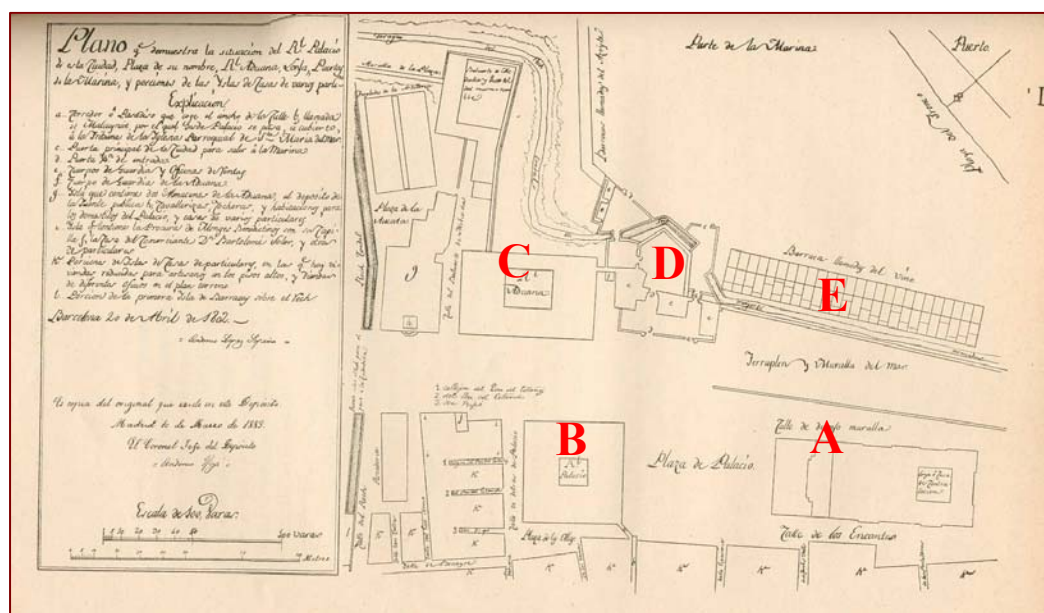
El cercle marca l'espai de davant la Llotja (A), al terraplè de la Muralla de Mar (B) i platja, on se situaria la nova urbanització del segle XIX i la construcció del conjunt d'illes projectades per Massanès. L'antic portal de Mar (C) va ser enderrocat l'any 1820.

La zona del Pla de Palau en un plànol de final del segle XVII copiat a inici del XIX (Original a l'Arxiu de la Catedral de Barcelona).

El cercle marca l'espai de les cases aixecades el 1835 davant la Llotja, entre l'antiga Muralla de Mar i la Platja.

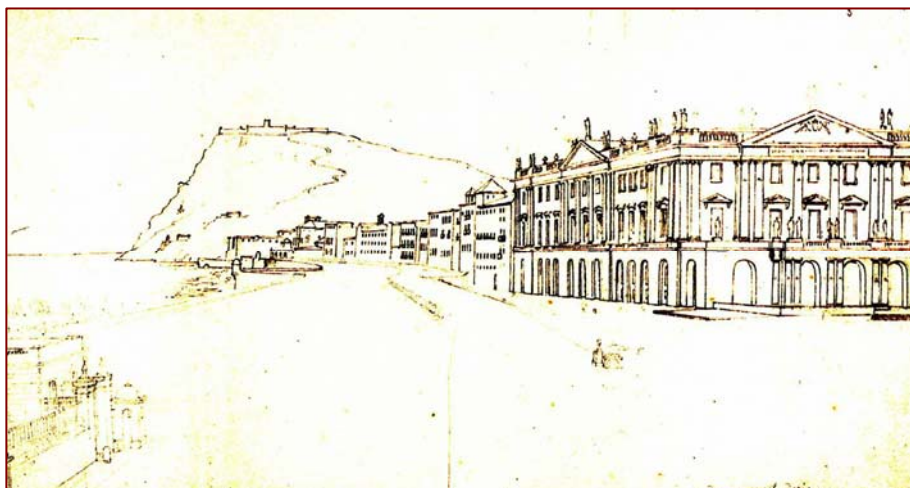
Les primeres modificacions d'aquest espai van produir-se a partir de la segona meitat del segle XVIII, especialment amb l'enderroc de l'antiga casa del General i la nova configuració de la façana neoclàssica de la Llotja, obra de l'arquitecte Joan Soler i Faneca (1772-1804) i la construcció de la nova Duana -actual seu de la Delegació del Govern- auspiciada pel comte de Roncali (1790-1792).

El Pla de Palau al 1802 abans del projecte de la seva reforma i eixample, segons un plànol d'Antonio López Sopena, copiat el 1889 de l'arxiu del Dipòsit de la Guerra (Madrid). Al Plànol apareix la nova fesomia de la Llotja (A), el Palau Reial (B), la Duana (C), el Portal de Mar (D) i el terraplè de la Muralla (E) i els dipòsits inferiors (barraques del vi).

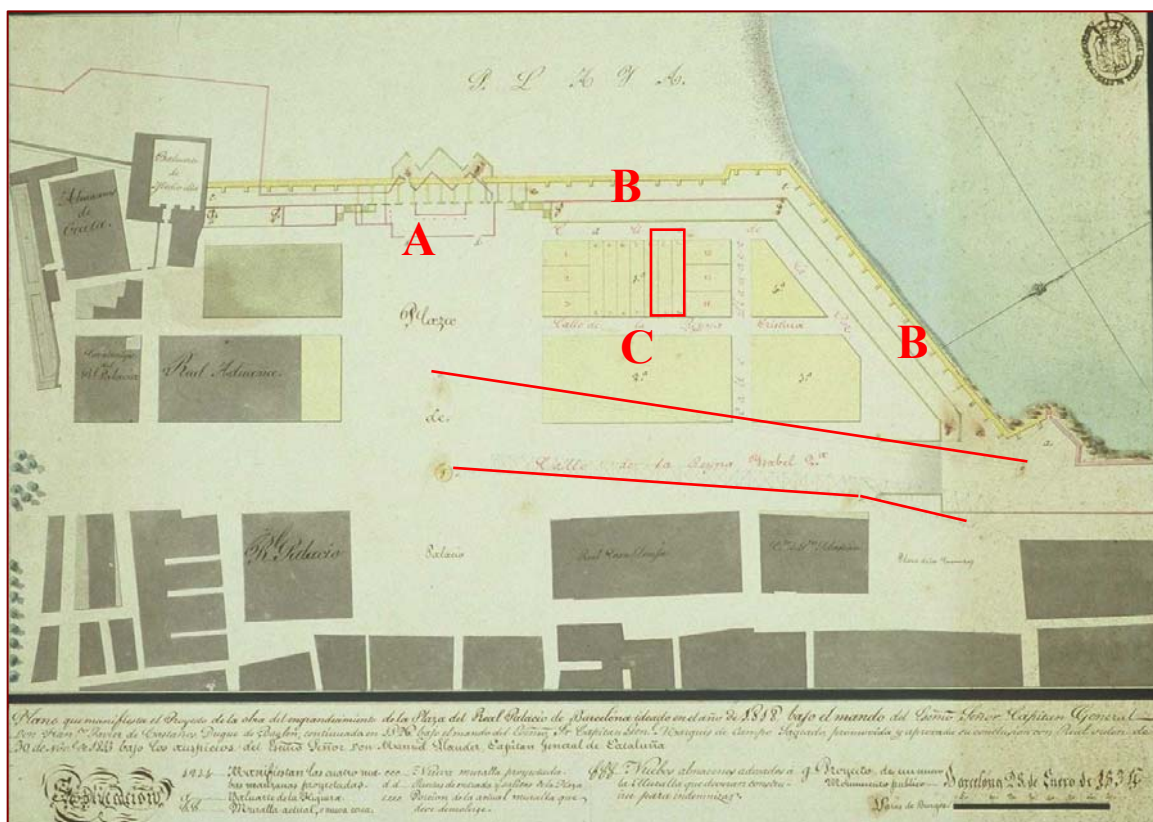
Al llarg del segle XVIII, les iniciatives urbanístiques dels capitans generals de Catalunya van produir urbanitzacions i transformacions importants a la ciutat de Barcelona. L'actuació dels estaments militars -a banda de l'enderroc de part del barri de la Ribera i la construcció de la Ciutadella- van significar la creació de nova planta del barri de la Barceloneta, noves obertures com el carrer Nou de la Rambla, la formació del passeig de l'Esplanada, la realineació de la Rambla amb l'enderroc de part de l'antiga muralla, etc.

En aquesta línia, la transformació del front marítim de Barcelona amb la construcció d'un nou braç de la muralla de Mar i l'eixample del Pla de Palau va ser la darrera gran intervenció urbanística auspiciada pels Capitans Generals. Tractant-se de la modificació de part de la muralla d'una ciutat considerada encara com a plaça forta, el traçat del nou mur entrava directament dins la jurisdicció militar. En canvi, pel que feia a l'ordenació i eixample del Pla de Palau i la construcció del monumental Portal de Mar, la seva intervenció era hereva de les reformes urbanístiques desenvolupades al llarg del segle XVIII.

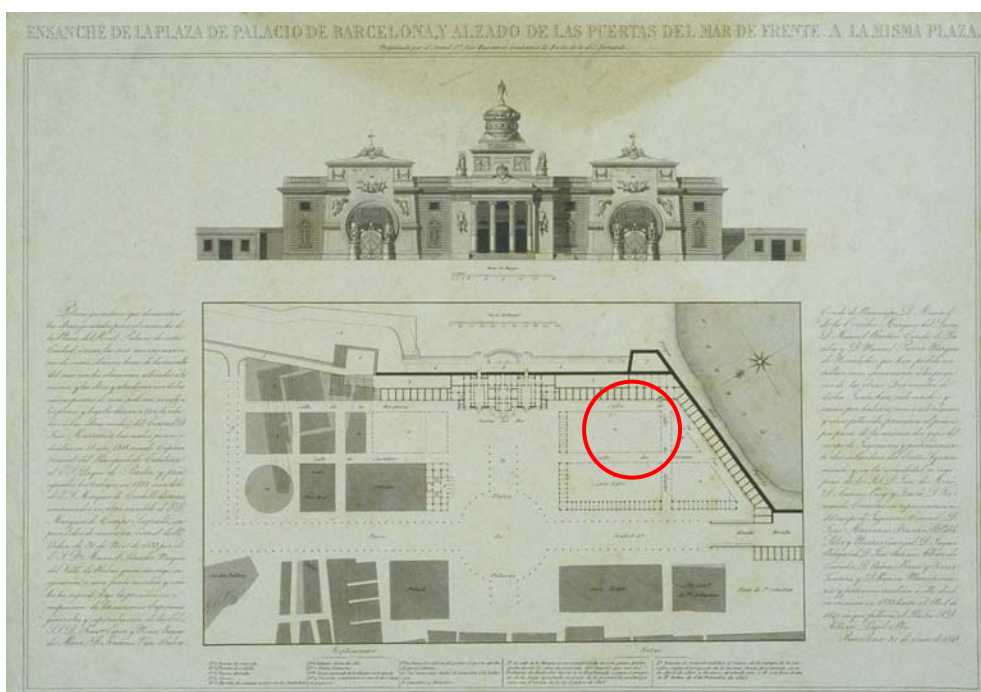
Vista de la Llotja i el Passeig de la Muralla de Mar cap a 1803, abans d'iniciar-se el procés de reforma d'aquest sector de la ciutat. (Original al MNAC)

Així doncs, després de l'ocupació francesa de la ciutat durant la Guerra del Francès, el nou Capità General de Catalunya Francisco Javier de Castaños, duc de Bailèn, va impulsar l'any 1818 la reforma i monumentalització del Pla de Palau. L'encarregat del projecte fou l'enginyer militar Josep Massanès, el qual va proposar l'enderroc del vell Portal de Mar i la variació del traçat de la muralla per tal de crear un nou espai davant la Llotja que eixamplaria considerablement el Pla de Palau. En aquest nou espai alliberat -propietat de la corona per tractar-se de l'antiga muralla o d'espai de platja- es proposava la creació de quatre illes de cases que havien de cedir-se a particulars per tal que aquests hi aixequessin uns edificis porticats de caràcter monumental. Amb la venda d'aquests solars s'aconseguirien fons per tal dur a terme la resta de les obres.

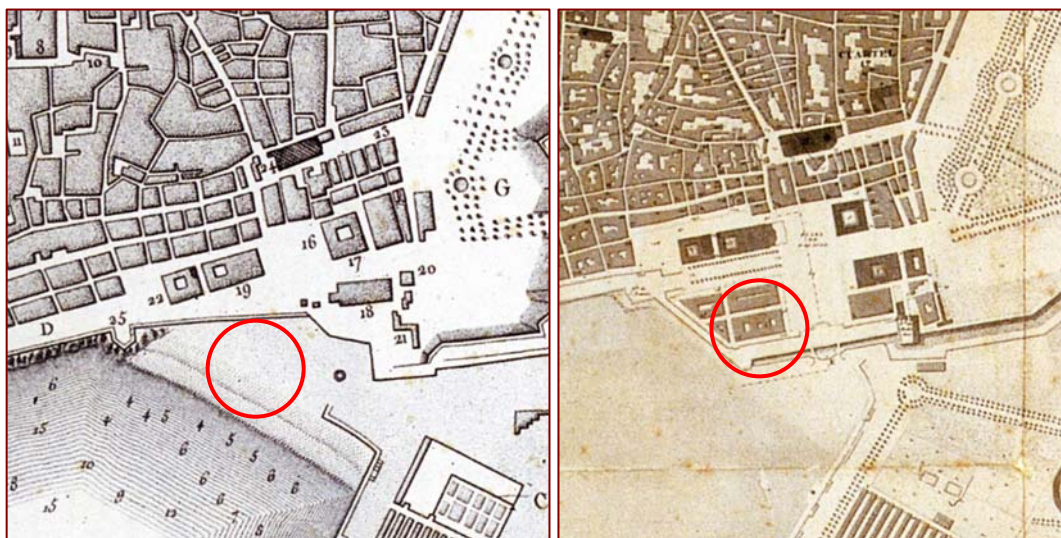

Plànol del 1834 on es recull el projecte general de Josep Massanès. En ell es dibuixa el nou Portal de Mar (A) i braç de Muralla (B) que feia guanyar el terreny on es projectaven les quatre illes de cases (C). Com podem veure, aquestes se situen més enllà del traçat de l'antic pany de muralla, que també apareix grafiat al plànol i que s'ha destacat de color vermell. El requadre emmarca el solar on es bastiria la finca objecte del present estudi. (Original a l'AHCB, Secció de Gràfics)

El ritme de les obres fou lent i depengué dels convulsos episodis polítics de l'Espanya de principi del segle XIX. A més, l'eixample del Pla de Palau no podia escometre's fins que no es construís el nou braç de la muralla, i aquest no fou una realitat fins a 1830. A partir de 1833, la urbanització de la plaça va prendre un altre caire amb la creació d'una Junta específica que era l'encarregada de dur a terme les obres. La seqüència dels fets la trobem explicada tant a l'article reproduït al inici del treball, com en el propi text que incorporava la làmina explicativa de les obres que reproduïm en aquesta pàgina.

Plano geométrico que demuestra las obras ejecutadas para el ensanche de la Plaza del Real Palacio de esta Ciudad, o sean, las seis nuevas manzanas de casas, el nuevo brazo de la muralla del mar con los almacenes adosados a la misma, y las obras y alzado interior de las nuevas puertas de mar. Todo con arreglo a los planos y bajo la dirección (en lo relativo a las obras civiles) del Coronel D. José Massanés, las cuales fueron ideadas en el año 1818 siendo Capitán General del Principado de Cataluña el Excmo. Sr. Duque de Bailen, y principiados los trabajos en 1822 siéndolo el E. Sr. Marqués de Casteldosrius, continuados en 1826 siéndolo el Sr. Marqués del Campo Sagrado, emprendidas de nuevo en virtud de Real Orden de 30 de Nov. De 1833 por el E. Sr. D. Manuel Llauder, Marqués del Valle de Ribas, quien encargó su ejecución a una Junta auxiliar, y ésta los ha seguido bajo la presidencia e inspección de los sucesivos Capitanes Generales y especialmente de los E.E. S.S. D. Francisco Espoz y Mina, Barón de Meer, D. Manuel Pavia, Marqués de Novaliches, que han podido contribuir más eficazmente a los progresos de las obras...

La transformació del Pla de Palau, la Muralla de Mar i el Portal de Mar segons dos plànols de la ciutat. A l'esquerra, plànol de 1802 publicat per Laborde a la seva obra *Voyage pittoresque et historique de l'Espagne*. A la dreta, plànol geomètric de Barcelona realitzat pel seu arquitecte municipal, Josep Mas Vila el 1842. En aquest moment ja s'havien urbanitzat les quatre illes del davant de la Llotja. A l'original d'aquest plànol hi apareix en una cantonada un gravat amb el nou Portal de Mar, com a imatge de les transformacions urbanes sofertes per la Ciutat. Encerclada en vermell, la zona on s'ubica la finca objecte d'aquest estudi.

Un cop construït el nou braç de la Muralla de Mar i terraplenats els terrenys guanyats a l'antiga muralla i a la platja, es va procedir a la parcel·lació dels solars resultants de les quatre illes previstes. Segons el projecte definit per Josep Massanés, les cases que havien d'afrontar al nou passeig d'Isabel II - davant la Llotja- i al Pla de Palau, havien de ser porticades. A més, seguint l'esperit tant dels enginyers militars com dels propis tècnics municipals -en especial l'arquitecte Josep Mas i Vila- la Junta de Ensanche de la Plaza del Palacio va marcar unes directrius comunes -com eren el manteniment d'una línia de cornisa unitària i uns acabats de pedra i estucats- que havien de donar un caràcter unitari i harmònic a tot el conjunt, en la línia d'actuacions com les proposades per al carrer Ferran i que posteriorment es repetiren en la urbanització de la Plaça Reial.

Els solars en què es dividiren les illes de cases eren propietat directa de la corona i van posar-se a la venda l'any 1835. El Capità General de Catalunya era l'encarregat de subhastar-les i -com havia passat en la urbanització del barri de la Barceloneta- cedir-les als nous propietaris. Les parcel·les eren alienades en pur i franc alou, i els nous propietaris es comprometien a construir-hi les cases seguint el projecte general d'urbanització del Pla del Palau. És en aquestes illes on es localitza la finca objecte del nostre estudi.

Antecedents arqueològics

Abans de fer la relació de les intervencions realitzades a la zona, cal mencionar la intervenció prèvia a la que ens ocupa realitzada el gener de l'any 2011 en la finca afectada. La direcció de la fase anterior la va portar l'arqueòloga Vanessa Muñoz Rufo. En aquesta intervenció prèvia es van realitzar dos sondejors i una rasa. De la mateixa manera que en la intervenció que ens ocupa els resultats van ser negatius i la seqüència estratigràfica documentada va presentar les mateixes característiques.

A continuació presentem una selecció d'altres intervencions realitzades en aquesta mateixa zona i que són d'interès per la present actuació arqueològica:

- **1990.** Intervenció arqueològica motivada per la construcció del Cinturó del Litoral, a l'Avinguda Icària, Pl. Antònio López, Passeig Colom, Avinguda Drassanes, Passeig Joan de Borbó, Morrot de Montjuïc (codi/s MUHBA 326/1990). Dirigida per l'arqueòleg Lluís Manuel González Ortega, va localitzar a la zona del Pla del Palau part de l'antiga muralla de mar, construïda a partir del segle XVI. Es tractava d'un tram de mur amb orientació N-E / S-O de 3,2 m de llargada, 2m d'amplada i 2,5 m d'alçada màxima. Constava d'una cara vista atalussada, formada per nou filades de carreus de pedra sorrenca, amb dimensions regulars. Davant de la muralla, a un nivell més baix, es van documentar uns grans blocs de pedra que podrien formar part d'una escullera. També es van localitzar diversos trams de la muralla de mar, construïda a partir de 1834, amb una "estacada" de troncs al seu davant, clavats a l'estrat sorrenc, i que es va interpretar com una estructura per impedir l'esfondrament de la muralla cap a mar. Finalment també es va documentar una plataforma bastida amb un engrallat de troncs i que formaria part de la infraestructura del port modern de Barcelona. Sembla que es podria identificar amb la "Casa de Màquines", construïda a partir de 1881.
- **2001.** Intervenció arqueològica al Passeig d'Isabel II i al Pla de Palau, dirigida per l'arqueòleg Francesc Antequera i motivada per l'execució de 12 sondejors, set d'ells amb resultats positius (codi MUHBA 080/01). D'època baixmedieval es documentaren possiblement els fonaments de l'edifici General o la casa de la botja, així com un pou del segle XV. D'època moderna es documentaren

- diversos murs de certa entitat, interpretats com part dels dipòsits destinats a emmagatzemar mercaderies a la Llotja (bastida al 1772).
- **2006.** Intervenció arqueològica amb motiu de la construcció d'un edifici de nova planta amb tres soterranis a la Plaça Pau Vila 12-13-bis, carrer Doctor Aiguader 1-27 i carrer Marquesa 2-6 (codi MUHBA 096/06). Dirigida per l'arqueòleg Mikel Soberón Rodríguez. En aquesta intervenció es va documentar l'escullera anomenada moll de la Santa Creu, datada al segle XV, formada per una acumulació de blocs de pedra de Montjuïc i conseqüentment el nivell del mar d'aquella època (a -0,27 msnm). D'època medieval es van documentar dos derelictes en bon estat de conservació, tot dos bastits amb la tècnica del tinglat que va portat a interpretar-los com a vaixells originaris de la zona atlàntica. També es va documentar la fortificació de la façana marítima entre els segles XVI i XX. Es documenta el baluard de migdia del segle XVI, de planta quadrada i situat a peu de platja. Durant el segle XVII, l'aportació de sorres ha creat un espai desprotegit al front de la muralla, pel que s'excava un fossat defensiu entre 1634 i 1636. Aquest s'amortitza al segle XVIII mitjançant l'abocament de terres que provoquen l'anivellament de la zona i l'elevació de la cota de circulació i es basteix un nou fossat, novament amortitzat a finals del mateix segle, quan es basteix un canal amb murs de maçoneria que perdurarà fins a la dècada dels anys 20 del segle XIX. La darrera fase de fortificació correspon a la muralla de mar iniciada l'any 1822 i finalitzada l'any 1848, segons el projecte del coronel d'enginyers Josep Massanés. Aquesta nova intervenció vindria motivada per l'eixample del Pla de Palau que hauria suposat l'enderroc parcial de les muralles anteriors. A part de les obres de fortificació, es van documentar quatre pous excavats a les sorres, davant el baluard, que conservaven part de l'estructura de fusta. Datats a mitjans del segle XVI i que podrien perdurar fins al segle XVIII. Finalment es va documentar l'enderroc del baluard de migdia i la muralla de mar durant els anys 60 del segle XIX.
  - **2007.** Intervenció arqueològica amb motiu de la construcció d'habitatge social al carrer Doctor Aiguader 1-21 (codi MUHBA 047/07), dirigida per l'arqueòleg Pere Lluís Artigues. Es va posar al descobert un gran tram del baluard de migdia així com de la muralla, ambdós del segle XVI, la contraescarpa datada de principis del segle XVIII i dos canals. Un d'ells pertanyia al canal auxiliar del Rec Comtal. També es van localitzar altres estructures que formarien part de les infraestructures ferroviàries del segle XIX i XX.

Finalment també s'ha d'assenyalar que al Carrer Reina Cristina núm. 13 es localitza el refugi antiaeri R.0697, conegut pel llistat de refugis antiaeris del 16 de juliol de 1938 publicat a l'Atles dels Refugis de la Guerra Civil espanyola a Barcelona publicat per l'Ajuntament de Barcelona i CLABSA. No es té més documentació al respecte.

5. METODOLOGIA

La intervenció arqueològica s'ha regit per la normativa legal vigent (Decret 78/2002). El codi de registre de la intervenció ve definit per un número de codi del Registre d'Intervencions Arqueològiques del Servei d'Arqueologia, en aquest cas és **049/12**.

A la intervenció s'ha seguit la seqüència estratigràfica real. S'han identificat, numerat i documentat tots els nivells estratigràfics, tant positius, com negatius i estructurals. La seqüència estratigràfica es correlativa començant des de el número 1 (a la fase 2 es numera amb centenars per no crear confusió). Es dona un sol número d'unitat estratigràfica quan es tracta de nivells comuns o que es poden igualar per tot l'espai intervingut (per exemple un paviment). Com que aquesta intervenció és una segona fase de la ja realitzada, tot i que es numeren els diferents nivells a partir del número 1 es presenta una relació respecte la numeració de la intervenció anterior⁴.

El carrer Reina de la Reina Cristina, 8 es troba aproximadament 4,034 m.s.n.m.

Cada unitat estratigràfica s'ha individualitzat amb una fitxa pròpia, amb les fitxes de registre de camp del Servei d'Arqueologia de Barcelona. Aquestes fitxes és lliuren tant en paper com informatitzades.

La documentació planimètrica és lliurada tant en paper com informatitzada, amb el programa AutoCad 2000.

Igualment s'ha fet un seguiment fotogràfic de la intervenció. S'ha adjuntat un llistat corresponent al registre fotogràfic, així com els originals en suport informàtic.

S'ha de remarcar que aquesta intervenció s'ha dut a terme en dues fases diferents, la primera dirigida per l'arqueòloga Noemí Nebot, i la segona dirigida per l'arqueòloga Vanessa Muñoz:

Fase 1:

---

⁴ Muñoz Rufo, V., Memòria de la intervenció arqueològica al carrer de la Reina Cristina, 8/ Pas de Sota Muralla, 9 (Barcelona, Barcelonès), Gener, 2011.

Aquesta fase, en la que es va efectuar el control arqueològic de cinc pous de fonamentació, les tasques arqueològiques es van haver de compaginar amb un moment en que la direcció tècnica de l'obra estava realitzant la fase de desnonament de l'estructura interior de l'edifici existent. Aquest fet va ocasionar dificultats de moviment de la màquina retroexcavadora, encarregada del buidatge de terres, així com problemes d'acopi de terres.

Fase 2:

Un cop es va haver enderrocat tota l'estructura interior de l'edifici, es va iniciar la segona fase de la intervenció arqueològica que va suposar el rebaix generalitzat de gairebé tota la zona interior del mateix, per tal de bastir un soterrani, i la obertura d'algunes rases de serveis i cales per bastir el muntacàrregues, l'ascensor i la grua necessària per dur a terme la obra en si.

Tots els rebaixos s'han dut a terme amb maquinària excavadora, donades les grans quantitats de terra que s'havien d'extreure i el resultat negatiu de la primera intervenció.

6. DESCRIPCIÓ E INTERPRETACIÓ DELS TREBALLS REALITZATS

Fase 1:

En aquesta intervenció es van dur a terme cinc pous de fonamentació, que es numeren del 1 al 5 i queden indicats a la planimetria. En el moment de realitzar aquests treballs el paviment de la finca, documentat en la intervenció anterior⁵, havia estat aixecat en tota l'extensió que ens ocupa.

Els pous de fonamentació realitzats tenen, tot ells, unes dimensions de 3x3m i una potència total, en el seu punt més baix, respecte el nivell de circulació actual de la finca⁶, de 4'20 m. A excepció del pou de fonamentació número 2 on s'ha realitzat un buidatge de terres de 0'40 m, més que a la resta dels pous per motius tècnics establerts per la direcció d'obra.

De la mateixa manera que es va fer en la intervenció anterior, es van aprofitar les estructures de fonamentació de l'edifici actual com a límit dels pous facilitant així la seva excavació, al tenir diversos murs sòlids delimitant-los es disminuïa ostensiblement el perill d'ensorrament. Això va ser possible gràcies al fet que aquest edifici té una estructura reticulada de fonamentació.

En tots els pous de fonamentació es va documentar la mateixa successió de nivells. Aquests nivells els considerem com un rebliment generalitzat de la zona, en el que es poden diferenciar nivells, però que estan clarament abocats en un mateix moment i que relacionem directament amb el moment de construcció de la finca durant la primera meitat del segle XIX.

Aquests nivells es corresponen als ja documentats en la intervenció prèvia a la que ens ocupa. Tot i que es numeren a partir del número 1 es presenta una correlació dels nivells amb els documentats en la fase anterior.

- UE 1: rebliment format per sorres, argiles i gran quantitat de runa (pedres, totxos, argamassa, etc) de color marró.

---

⁵ Muñoz Rufo, V., Memòria de la intervenció arqueològica al carrer de la Reina Cristina, 8/ Pas de Sota Muralla, 9 (Barcelona, Barcelonès), Gener, 2011.

⁶ 4,034 m.s.n.m.

- UE 2: nivell d'abocament heterogeni, format per sorres i terra amb restes de runa, tot i que en menys quantitat que al nivell anterior.
- UE 3: nivell d'abocament completament format per sorres.
- UE 4: nivell lineal i continu i molt horitzontal ens fa pensar que es tracta d'un paviment. Format per sorres i argiles, sembla lleugerament compactat i amb restes d'argamassa blanca. Podria tractar-se d'un nivell d'ús relacionat amb el bastiment de les riostes de fonamentació.
- UE 5: nivell format per sorres.

Correlació amb les UUEE documentades en la intervenció anterior (2011);

UE 1 (106, 201)

UE 2 (107, 205)

UE 3 (108)

UE 4 (109, 206)

UE 5 (110, 209)

Durant els treballs de buidatge de terres no s'ha localitzat cap resta arqueològica en el subsòl afectat.

Fase 2:

En aquesta fase de la intervenció es va dur a terme el rebaix generalitzat de gran part de la superfície de la finca, amb motiu del bastiment d'un soterrani. En el moment de realitzar aquests treballs el paviment de la finca, documentat en la intervenció anterior⁷, havia estat aixecat en tota l'extensió que ens ocupa.

Les tasques van consistir en el control dels rebaixos efectuats amb maquinària per tal de comprovar l'existència de restes arqueològiques, donat que en intervencions arqueològiques properes⁸ es van documentar elements arqueològics relacionats amb l'explotació marítima: l'escullera anomenada moll de la Santa Creu, datada al segle XV i dos derelictes en bon estat de conservació també d'època medieval.

---

⁷ Muñoz Rufo, V., Memòria de la intervenció arqueològica al carrer de la Reina Cristina, 8/ Pas de Sota Muralla, 9 (Barcelona, Barcelonès), Gener, 2011.
Nebot Pich, N., Memòria de la intervenció arqueològica al carrer de la Reina Cristina, 8/ Pas de Sota Muralla, 9 (Barcelona, Barcelonès), Octubre 2012.

⁸ Intervenció arqueològica a la Plaça Pau Vila 12-13-bis, carrer Doctor Aiguader 1-27 i carrer Marquesa 2-6. Barcelona, 2006.

Durant els rebaixos es va comprovar de nou que l'edifici comptava amb una estructura reticulada de fonamentació, que assegurava l'estabilitat de l'edifici en una zona tan poc consistent com els arenals. D'aquesta manera, es van anar construint les fonamentacions i, a torns, reomplint el seu interior amb diferents abocaments de sorres o arenes i materials constructius. L'aixecament de tots aquests nivells de rebliment es va efectuar, com ja hem comentat, de manera mecànica, amb una màquina retro-excavadora i una bob-cat per facilitar les tasques d'acopi. Les tasques de llevament, però, van resultar força lentes donat que es va procedir a la separació dels residus extrets (runa, sorres netes, pedra) per tal de portar-los a l'abocador corresponent.

Durant els rebaixos generals es van diferenciar dos nivells o estrats:

- Nivell aportat de manera general per a reblir els espais entre fonamentacions (UE 100). Tot i que estava format per diferents estrats, en aquesta intervenció es va rebaixar com un únic nivell, ja que havia estat sobradament documentat a les dues intervencions anteriors i s'havia comprovat que formaven part d'un mateix moment constructiu de l'edifici actual. Per altra banda aquest rebliment arribava fins a 0,78 msnm de profunditat (uns tres metres de profunditat des del nivell de paviment actual), pel que rebaixar els estrats de manera individualitzada hauria suposat una gran càrrega econòmica per a la promoció, sense que aportés informació arqueològica important. En aquest nivell es va recuperar un capitell de pedra de Montuïc.
- Nivell de sorres que formarien ja part dels estrats anteriors a la construcció de l'edifici modern (UE 200), format per sorres de platja i relacionats ja amb la façana marítima anterior a tota la reforma urbanística del segle XIX. S'inicia a la cota 0,78 msnm fins a la cota de 0,36 msnm, tot i que durant els rebaixos generals es va arribar fins a la cota 0,34 msnm aproximadament.

Un cop finalitzat el rebaix general del soterrani es va procedir a executar diferents fossats de fonamentació i el fossat de l'ascensor. Els nivells afectats per aquests rebaixos ja no estaven relacionats amb la construcció de l'edifici modern, pel que eren susceptibles de contenir materials o estructures arqueològiques, és per això que es va continuar amb el control arqueològic.

Primerament es va procedir a fer dos pous de fonamentació que, durant la fase anterior no es van poder efectuar per problemes de seguretat, seguint les mateixes mides que en les intervencions anteriors (3 per 3 metres) i que tenien uns 0,5 metres de potència. En aquests pous de fonamentació es va poder documentar l'estratigrafia general de la zona:

- Sorres: des del nivell inferior de les aportacions de la fonamentació de l'edifici (UE 100) (0,78 msnm) fins a la cota de 0,34 msnm (UE 200).
- Argiles impermeables: des de la cota 0,34 fins a la cota -0,49 msnm, que funcionaven de barrera amb el nivell freàtic actual (UE 300).
- Sorres i graves: des de -0,49 fins a la cota d'afectació de la obra, a -0,64 msnm (UE 400).

Seguidament es va efectuar el fossat de l'ascensor que mesurava 3 per 3 metres i es va rebaixar una potència de 0,7 metres. Un cop descobert, no s'hi va poder bastir la solera, ja que el nivell freàtic ho va impedir inundant el fossat. El resultat, arqueològicament parlant, va ser negatiu. És per aquest motiu i donat que es trobava a tocar d'una cantonada de l'edifici, que es va procedir al seu cobriment per tal d'evitar problemes de seguretat.

A la banda sur-oest es va rebaixar un espai de 4,5 per 5,5 i 0,5 metres de potència, per tal de bastir el fossat d'un muntacàrregues.

A la zona central es va efectuar un rebaix de 4,5 per 5 metres per tal de bastir el fossat de la grua elevadora necessària per efectuar la obra. En aquest cas es van rebaixar 0,5 metres i es va recuperar un pes de pedra, de forma trapezoïdal, amb restes d'una corda trenada que anava lligada a dita pedra, i restes de fusta del que sembla que podria ser una estaca.

També es van efectuar una sèrie de rases de serveis fetes a mà i de poca profunditat (entre 0,10 i 0,30 metres) que van donar un resultat negatiu (veure planimetria).

En tots aquests rebaixos s'ha confirmat l'estratigrafia detallada als pous de fonamentació.

7. CONCLUSIONS

Durant aquesta intervenció s'han extret algunes dades noves sobre aquesta àrea de la ciutat. La parcel·la que ens ocupa estava inclosa en el projecte de remodelació del Pla de Palau i del nou Portal de Mar de l'arquitecte Joan Massanés, i l'edifici que es conserva actualment fou iniciat l'any 1835. Comptava amb una fonamentació reticulada per assegurar l'edifici en una zona tan poc compacta com són els arenals. D'aquesta manera, i recopilant les dades extretes de les intervencions efectuades, la fonamentació es va bastir molt probablement efectuant unes primeres rases a les sorres (UE 200) i construint una part de llenç dels fonaments amb pedra de Montjuïc i morter de calç blanc (aproximadament 0,5 metres), tot i així, el fet que aquestes rases fossin reblertes amb les mateixes sorres dificulta molt la comprovació de la seva existència. Un cop efectuada aquesta retícula, s'ompliren els espais amb aportacions de sorres i argiles i restes de material constructiu fins arribar a la cota dels murs bastits, per tornar a créixer aquests fonaments i fer una altra tanda d'aportació de sorres, i així fins al nivell de paviment actual. Les seqüències estratigràfiques documentades, en els pous efectuats durant aquesta primera fase, presenten les mateixes característiques que les documentades en els treballs previs realitzats l'any 2011 que van consistir en la realització de dos sondejos i una rasa⁹.

Respecte a les èpoques anteriors a la construcció d'aquest edifici, podem dir que aquesta zona va quedar fora de la fortificació del segle XVI, i que va restar com a zona d'arenals fins a les reformes urbanístiques del segle XIX. Fins aquesta data va ser utilitzada segurament com a zona d'estacionament de vaixells, com ens demostraria la troballa de la pedra amb una corda lligada al seu voltant, que sembla que es podria interpretar com un ancoratge rústic per algun tipus de vaixell de poc calat.

Tot i la troballa d'aquest possible ancoratge, el resultat de la intervenció arqueològica es considera negatiu, ja que no s'han documentat ni estrats ni estructures d'origen antròpic. Així doncs caldrà esperar a d'altres intervencions que aportin noves dades que complementin les ja documentades en aquesta zona de la ciutat.

---

⁹ Muñoz Rufo, V., Memòria de la intervenció arqueològica al carrer de la Reina Cristina, 8/ Pas de Sota Muralla, 9 (Barcelona, Barcelonès), Gener, 2011.

8. BIBLIOGRAFIA

A Diderot Pictorial Encyclopedia of Trades Industry. 485 plates selected from "L'Encyclopédia" of Denis Diderot. *Edited with an Introduction and Notes by Charles C. Gillispie. In two Volumes.* 1993. Toronto Ontario. Ed. Dover.

Ainaud de Lasarte, J. *La ciudad de Barcelona. Catálogo monumental de España.* Consejo Superior de Investigaciones Científicas. Instituto Diego Velázquez. Madrid. 1947.

Banks, P. "L'estructura urbana de Barcelona, 714-1300". *Història de Barcelona.* Enciclopedia Catalana. Barcelona.1992.

Bruniquer, E.G. *Rubriques de Bruniquer. Ceremonial dels magnífichs consellers i regiment de la ciutat de Barcelona,* vol IV, p. 54, Barcelona, 1915.

Caballé F.; Gonzàlez, R. *Estudi històrico-arquitectònic de l'edifici dels carrers Llauder, 7 i Pas de sota muralla, 7 de Barcelona.* Inèdit. Veclus S.L. Barcelona.

Cubeles i Bonet, Albert "Les muralles de Barcelona". *L'art gòtic a Catalunya. Arquitectura III. Dels palaus a les masies.* Enciclopèdia Catalana. Barcelona. 2003.

DD. AA."Introducció, Barcelonès i Baix Llobregat"; *Gran Geografia comarcal de Catalunya.* Edita Enciclopèdia Catalana. Barcelona. 1991.

DD. AA. *Els barris de Barcelona. Volum I. Ciutat Vella i Eixample.* Enciclopèdia Catalana, Barcelona. 1997.

DD. AA. *La construcció de la gran Barcelona. L'obertura de la Via Laietana. 1908-1958.* Institut de cultura: Museu d'Història de la Ciutat. Ajuntament de Barcelona. Barcelona. 2001.

Diderot e d'Alembert. Encyclopédie. Tutte le Tavole. Volume quarto. La società. Saggio introduttivo di Miche Foucault. Oscar Classici Mondadori. Milano. 2003.

Duran i Sanpere, A. *Barcelona i la seva història. La formació d'una gran ciutat.* Editorial Curial. Barcelona. 1973.

Fullana, M. *Diccionari de l'art i dels oficis de la construcció*. Editorial Moll. Mallorca, 2005.

Garcia i Espuche, A. *Espai i societat a la Barcelona preindustrial*. Edicions de la Magrana. Institut Municipal d'Història. Barcelona. 1986.

Garcia i Espuche. Canvis i permanències de l'herència espacial medieval. De la ciutat de la Ribera a la ciutat de la Rambla. *Història de Barcelona. Volum 5. El desplegament de la ciutat manufacturera (1714-1833)*. Edita Enciclopèdia catalana. Barcelona. 1992.

Garcia i Espuche . La Ciutat industrial (1833-1897). *Història de Barcelona. Volum 6*. Edita Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. 1993.

Julià Brugués, R.; Riera Mora, S. Usos del sòl i activitats productives a Barcelona a partir de l'anàlisi paleoambiental de la llacuna litoral medieval del Pla de Palau. *QUARHIS* 06. Pàg. 164-177. Barcelona, 2010.

Palet, J.M. *Estudi territorial del Pla de Barcelona estructuració i evolució del territori entre l'època iberoromana i l'altmedieval segles II-I aC, X-XI d C*. Centre d'Arqueologia de la Ciutat. Barcelona. 1997.

Muñoz Rufo, V., Memòria de la intervenció arqueològica al carrer de la Reina Cristina, 8/ Pas de Sota Muralla, 9 (Barcelona, Barcelonès), Gener, 2011.

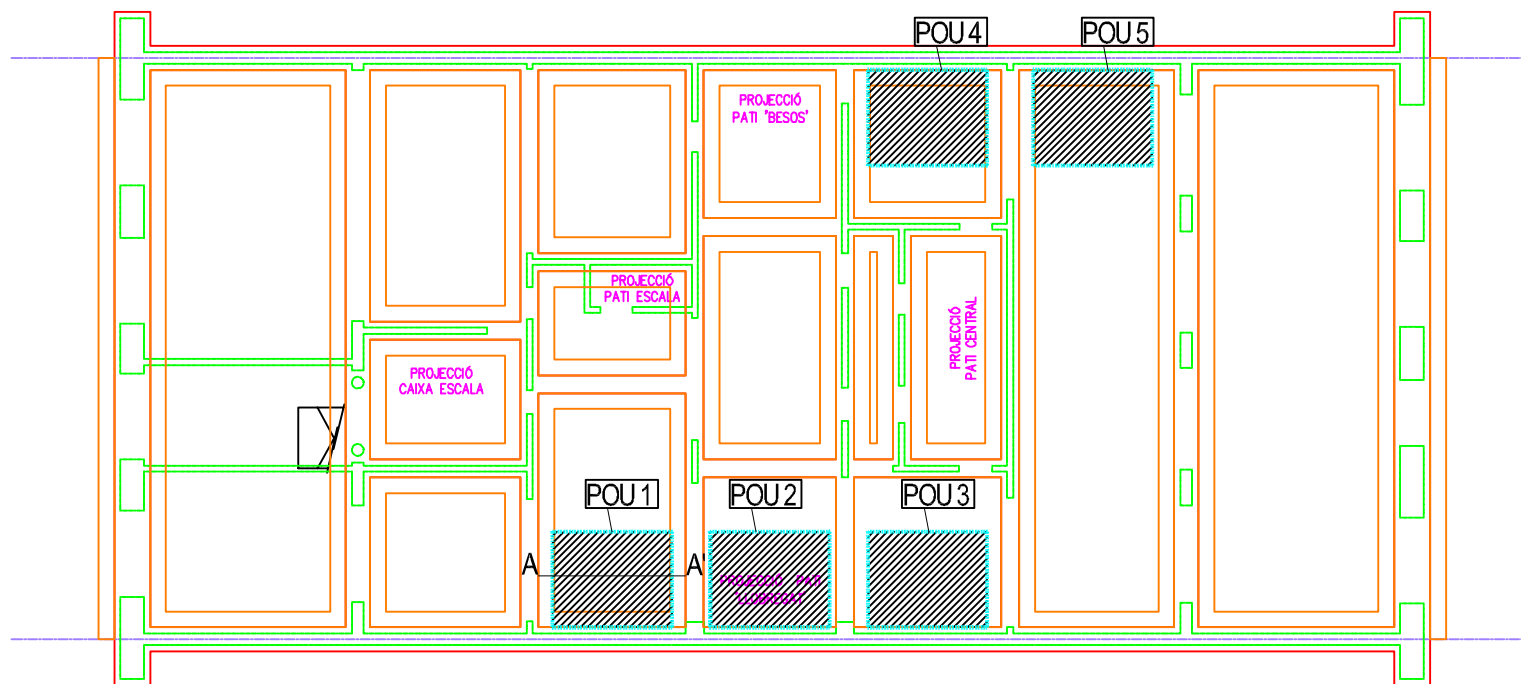
Sanpere i Miquel, S. Topografia antiga de Barcelona. Rodalia de Corbera. Barcelona , 1890.

Soberón Rodríguez, M. El port Baixmedieval de la ciutat de Barcelona: una visió des de l'arqueologia. Escullera de 1477 i la troballa d'un vaixell tinglat. *QUARHIS* 06, pàg. 134-163. Barcelona, 2010.

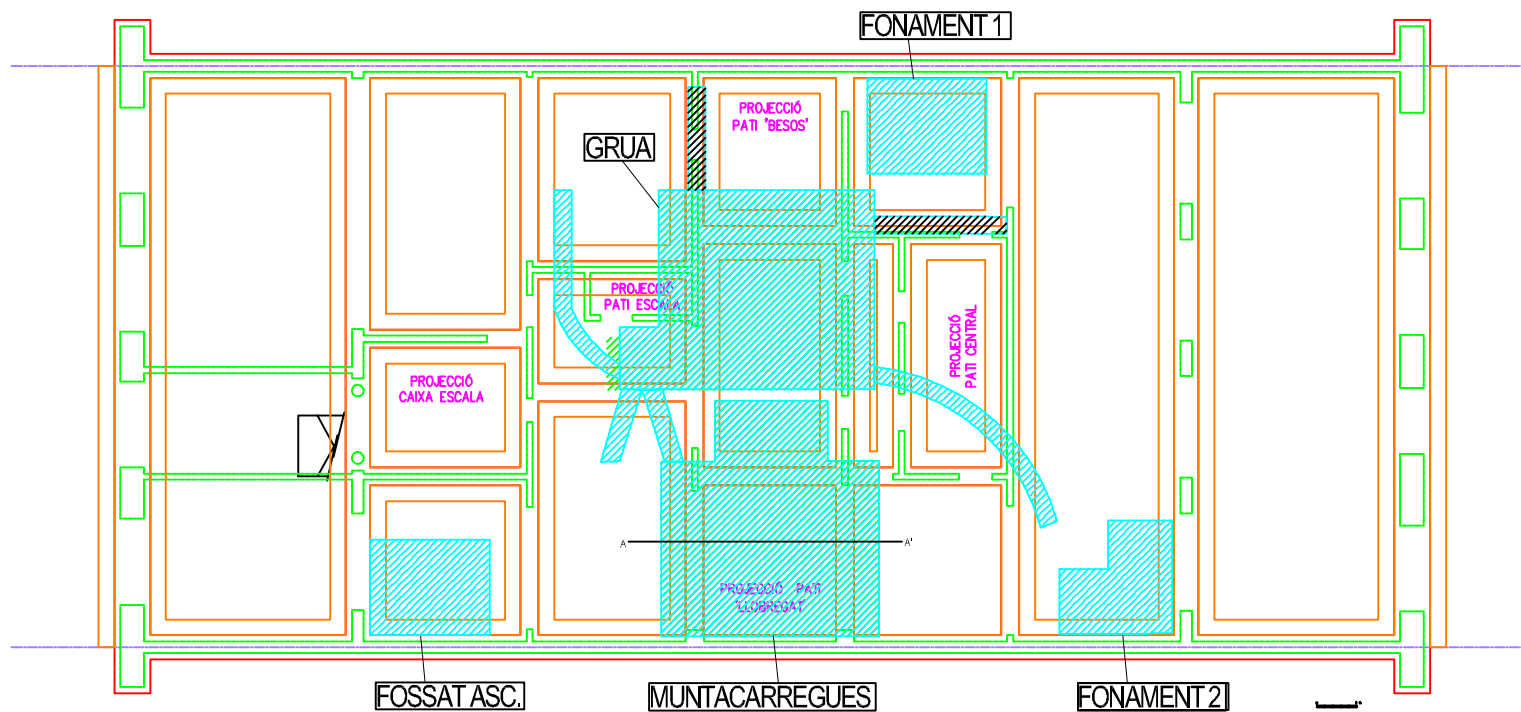
Sobrequés, J. *Història de Barcelona. La ciutat a través dels temps. Cartografia històrica*. Enciclopèdia Catalana i Ajuntament de Barcelona. Barcelona. 2001.

Tatjer, M. El Pla de Palau, dins *Els barris de Barcelona*, Vol. I, p. 61, Barcelona, 1999.

ANNEX 1. PLANIMETRIES

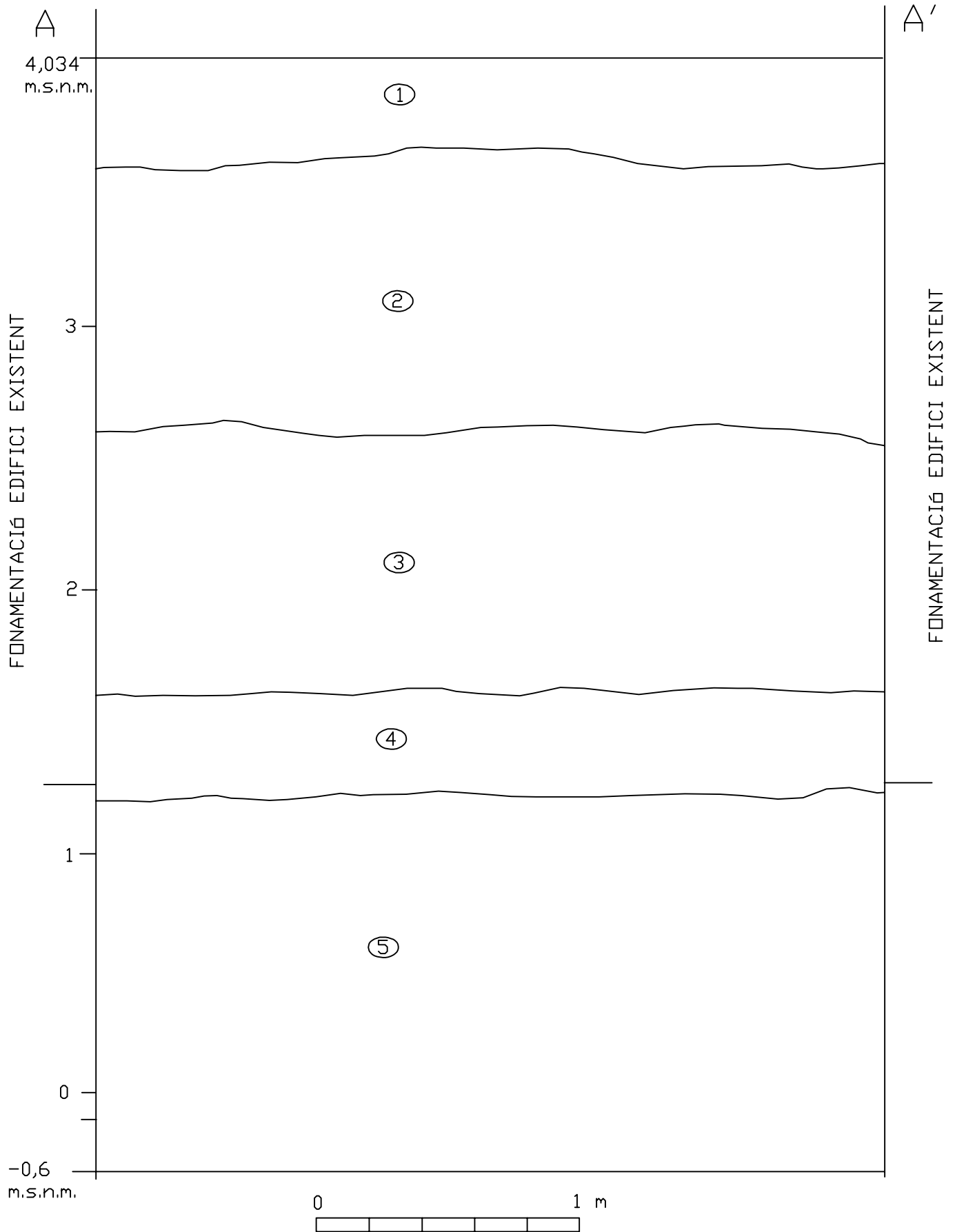
ESTAT ACTUAL
 PLANTA FONAMENTACIÓ
 Esc.: 1/100

ESTAT ACTUAL
 PLANTA FONAMENTACIÓ
 Esc.: 1/100

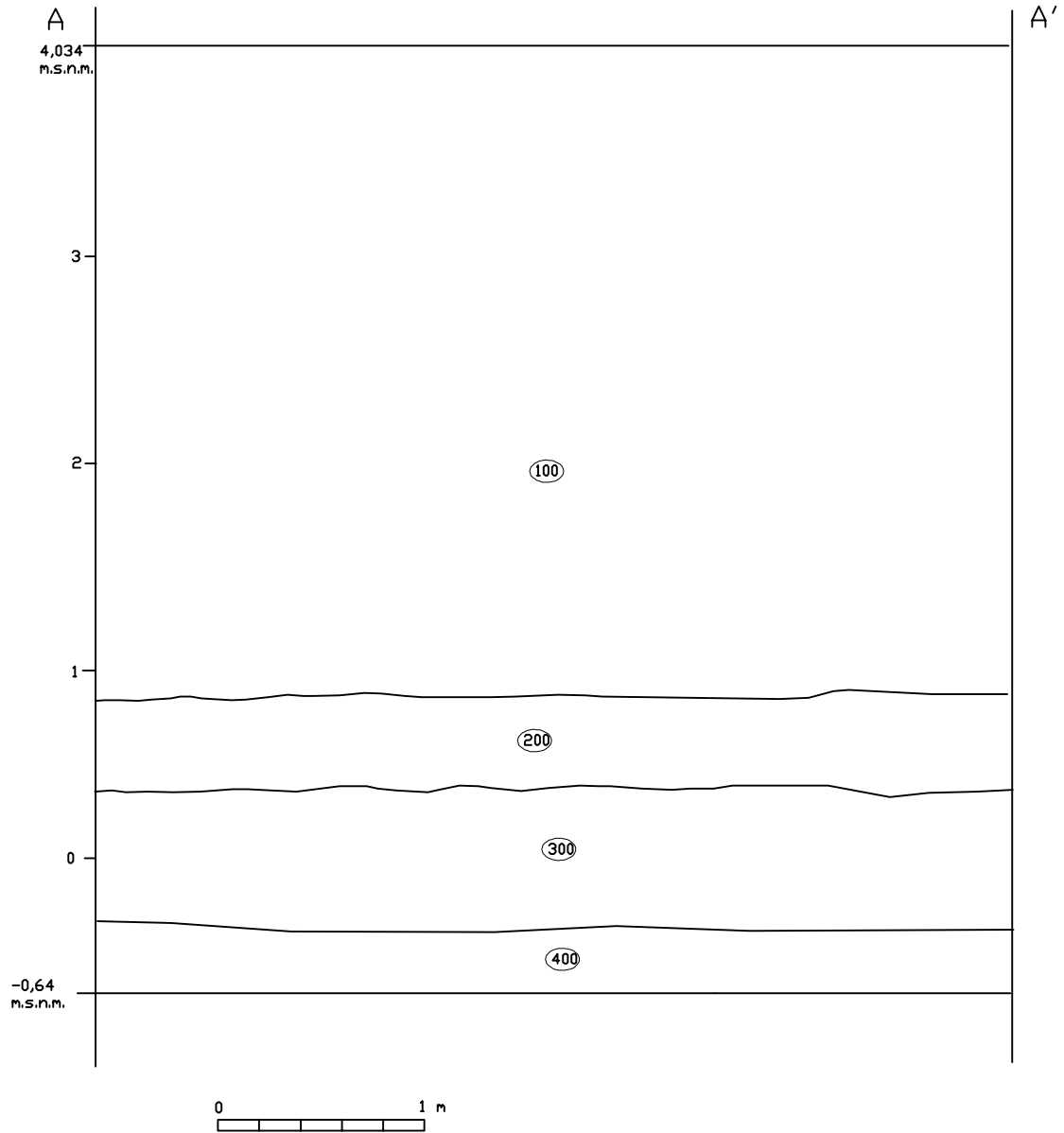

SONDEIG 1

MUNTACÀRREGUES

CARRER DE LA REINA CRISTINA, 8 - PAS DE SOTA
MURALLA, 9. (BARCELONA) CODI: 049/12

DIRECCIÓ ARQUEOLÒGICA:
Vanessa Muñoz

LÀMINA
4

FASE 2:
Secció A-A' del muntacàrregues.

Octubre
2012

ESCALA
1:20
DIN A4

ANNEX 2. FOTOGRAFIES

Fotografia 1. Detall dels treballs al pou 1 un cop realitzat el buidatge de terres.

Fotografia 2. Detall dels treballs al pou 2 durant el buidatge de terres.

Fotografia 3. Detall dels treballs al pou 2 un cop realitzat el buidatge de terres.

Fotografia 4. Detall dels treballs al pou 3 durant el buidatge de terres.

Fotografia 5. Detall del pou 3, un cop realitzat el buidatge de terres.

Fotografia 6. Detall del pou 4, un cop realitzat el buidatge de terres.

Fotografia 7. Detall dels treballs al pou 5 durant el buidatge de terres.

Fotografia 8. Detall del pou 5, un cop realitzat el buidatge de terres.

Fotografia 9. Detall de les condicions de l'obra durant la realització de buidatge de terres dels pous.

Fotografia 10. Detall de les condicions de l'obra durant la realització de buidatge de terres dels pous.

049_12_001.JPG

049_12_002.JPG

049_12_003.JPG

049_12_004.JPG

049_12_005.JPG

049_12_006.JPG

049_12_007.JPG

049_12_008.JPG

049_12_009.JPG

049_12_010.JPG

049_12_011.JPG

049_12_012.JPG

049_12_013.JPG

049_12_014.JPG

049_12_015.JPG

049_12_016.JPG

049_12_017.JPG

049_12_018.JPG

049_12_019.JPG

049_12_020.JPG

049_12_021.JPG

049_12_022.JPG

049_12_023.JPG

049_12_024.JPG

049_12_025.JPG

049_12_026.JPG

049_12_027.JPG

ANNEX 3. FITXES D'UE

FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

PUNT D'INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA Codi: 049/12 Intervenció: Reina Cristina		U.E.: 1 ☐ ☒ ☐ ☐ ☐
UBICACIÓ: Sector: Zona: Cala: Pou 1-5 Àmbit:		COTES: mínima: 3,634 màxima: 4,034
Definició: Terres aportades Superfície:	Consistència: Flonja Cdor: Marró	Criteris de diferenciació Fiabilidad estratigràfica:
COMPONENTS Geològics: Sona i argila Orgànics: Artificials: material construccionu	SEQÜÈNCIA FÍSICA Igual a: En contacte amb: Se li adossa: S'adossa a: Cobert per: Cobreix: 2-5 Tallat per: Talla: Reomplert per: Reomple:	
DESCRIPCIÓ Reblliment format per sorres i argiles amb presència de molta runa	ESTAT DE CONSERVACIÓ	
Data Actuació: Fitxa revisada per:		Compr. de documentació ☐ Foto ☐ Fitxa ☐ Dibuix
Responsable: Ncemi Nebot		

PROCÉS D'EXCAVACIÓ data inici: data final:		
INTERPRETACIÓ Nivell de terres aportades en el moment de construcció de l'edifici del segle XIX		
MATERIALS REPRESENTATIUS	REFERENCIA MATERIALS Fulls d'inventari núm.:	
ELEMENTS I CRITERIS DE DATACIÓ	CRONOLOGA XIX-XX	
OBSERVACIONS		
ARXIU		
Plantes: num.:	Seccions-alçats num.:	Fotografia diapo: 0 B/ N: 0 Color: 0

FITXAD'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

PUNTD'INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

Codi: 049/12
 Intervenció: Reina Cristina

U.E.:

2

UBICACIÓ:

Sector: Zna:
 Cala: Pou 1-5 Àmbit:

COTES:

mínima: 2,634
 màxima: 3,634

Definició: Ters aportades	Consistència: Flonja	Criteris de diferenciació: ____
Superfície: ____	Cdor: Maró	Fiabilitat estratigràfica: ____

COMPONENTS

Geològics:
Sorra i argila

Orgànics:

Artificials:
material constructiu

SEQÜÈNCIA FÍSICA

Igual a:
 En contacte amb:
 Se li adossa:
 S'adossa a:
 Cobert per: 1
 Cobreix: 3-5
 Tallat per:
 Talla:
 Reomplert per:
 Reomple:

DESCRIPCIÓ

Nivell aportat format per sorres i argiles amb presència de material constructiu

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Data Actuació: Fitxa revisada per:

Responsable: Noemi Nebot

Compr. de documentació
 Foto Fitxa Dibuix

PROCÉS D'EXCAVACIÓ

data inici: data final:

INTERPRETACIÓ

Nivell de terres aportades en el moment de construcció de l'edifici del segle XIX

MATERIALS REPRESENTATIUS

REFERENCIA MATERIALS

Fulls d'inventari núm.:

ELEMENTS I CRITERIS DE DATACIÓ

CRONOLOGA

XIX-XX

OBSERVACIONS

ARXIU

Plantes: num.: ____	Seccions-alçats num.: ____	Fotografia diapo: ____
		B/ N: ____
		Color: ____

FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES**PUNT D'INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA**

Codi: 049/12
 Intervenció: Reina Cristina

U.E.:

3

UBICACIÓ:

Sector: Zna:
 Cala: Pou 1-5 Àmbit:

COTES:

mínima: 1,634
 màxima: 2,634

Definició: Terres aportades	Consistència: Flonja	Criteris de diferenciació: ____
Superfície: ____	Cdor: Maró	Fiabilitat estratigràfica: ____

COMPONENTS

Geològics:
Sorra

Orgànics:

Artificials:

SEQÜÈNCIA FÍSICA

Igual a:
 En contacte amb:
 Se li adossa:
 S'adossa a:
 Cobert per: 1-2
 Cobreix: 4-5
 Tallat per:
 Talla:
 Reomplert per:
 Reomple:

DESCRIPCIÓ

Nivell aportat

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Data Actuació: Fitxa revisada per:

Responsable: Noemi Nebot

Compr. de documentació
 Foto Fitxa Dibuix

PROCÉS D'EXCAVACIÓ

data inici: data final:

INTERPRETACIÓ

Nivell de terres aportades en el moment de construcció de l'edifici del segle XIX

MATERIALS REPRESENTATIUS**REFERÈNCIA MATERIALS**

Fulls d'inventari núm.:

ELEMENTS I CRITERIS DE DATACIÓ**CRONOLOGIA**

XIX

OBSERVACIONS**ARXIU**

Plantes: num.: ____	Seccions-alçats num.: ____	Fotografia diapo: ____
		B/ N: ____
		Color: ____

MUI·IBA MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA

FITXAD'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES**PUNTD'INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA**

Codi: 049/12
 Intervenció: Reina Cristina

U.E.:

4

UBICACIÓ:

Sector: Zna:
 Cala: Pou 1-5 Àmbit:

COTES:

mínima: 1,234
 màxima: 1,634

Definició: Nivell de treball	Consistència: Semi compacte	Criteris de diferenciació: ____
Superfície: ____	Cdor: Marró i blanc	Fiabilitat estratigràfica: ____

COMPONENTS

Geològics:
Sorra i argila

Orgànics:

Artificials:
argamassa

SEQÜÈNCIA FÍSICA

Igual a:
 En contacte amb:
 Se li adossa:
 S'adossa a:
 Cobert per: 1-3
 Cobreix: 5
 Tallat per:
 Talla:
 Reomplert per:
 Reomple:

DESCRIPCIÓ

Nivell horitzontal format per sores i argiles amb presència d'argamassa que associem al moment de construcció de l'edifici del segle XIX

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Data Actuació: Fitxa revisada per:

Responsable: Noemi Nebot

Compr. de documentació
 Foto Fitxa Dibuix

PROCÉS D'EXCAVACIÓ

data inici: data final:

INTERPRETACIÓ

Nivell associat a la construcció de l'edifici del segle XIX

MATERIALS REPRESENTATIUS**REFERENCIA MATERIALS**

Fulls d'inventari núm.:

ELEMENTS I CRITERIS DE DATACIÓ**CRONOLOGA**

XIX

OBSERVACIONS**ARXIU**

Plantes: num.: ____	Seccions-alçats num.: ____	Fotografia diapo: ____
		B/ N: ____
		Color: ____

FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES**PUNT D'INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA**

Codi: 049/12
 Intervenció: Reina Cristina

U.E.:

5

UBICACIÓ:

Sector: Zna:
 Cala: Pou 1-5 Àmbit:

COTES:

minima: -0,16
 màxima: 1,234

Definició: Sorres naturals	Consistència: Flonja	Criteris de diferenciació: ____
Superfície: ____	Cdor: Marro	Fiabilitat estratigràfica: ____

COMPONENTS

Geològics:
Sorra

Orgànics:

Artificials:

SEQÜÈNCIA FÍSICA

Igual a:
 En contacte amb:
 Se li adossa:
 S'adossa a:
 Cobert per: 1-4
 Cobreix:
 Tallat per:
 Talla:
 Reomplert per:
 Reomple:

DESCRIPCIÓ

Nivell geologic

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Data Actuació: Fitxa revisada per:
 Responsable: Noemi Nebot
 Compr. de documentació
 Foto Fitxa Dibuix

PROCÉS D'EXCAVACIÓ

data inici: data final:

INTERPRETACIÓ

Nivell de sorres netes que correspon als nivell naturals de la zona

MATERIALS REPRESENTATIUS**REFERENCIA MATERIALS**

Fulls d'inventari núm.:

ELEMENTS I CRITERIS DE DATACIÓ**CRONOLOGIA****OBSERVACIONS****ARXIU**

Plantes: num.: ____	Seccions-alçats num.: ____	Fotografia diapo: ____
		B/ N: ____
		Color: ____

FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

PUNT D'INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

Codi:
 Intervenció:

U.E.:

UBICACIÓ:

Sector: Zona:
 Cala: Àmbit:

COTES:

mínima:
 màxima:

Definició: Terres aportades	Consistència: Fonja	Criteris de diferenciació: ____
Superfície: ____	Cdor: Maró	Fiabilitat estratigràfica: ____

COMPONENTS

Geològics:

Orgànics:

Artificials:

SEQÜÈNCIA FÍSICA

Igual a:
 En contacte amb:
 Se li adossa:
 S'adossa a:
 Cobert per:
 Cobreix:
 Tallat per:
 Talla:
 Reomplert per:
 Reomple:

DESCRIPCIÓ

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Data Actuació: Fitxa revisada per:
 Responsable:
Compr. de documentació
 Foto Fitxa Dibuix

PROCÉS D'EXCAVACIÓ

data inici: data final:

INTERPRETACIÓ

MATERIALS REPRESENTATIUS

REFERENCIA MATERIALS

Fulls d'inventari núm.:

ELEMENTS I CRITERIS DE DATACIÓ

CRONOLOGA

OBSERVACIONS

ARXIU

Plantes: num.: 0	Seccions-alçats num.: 0	Fotografia diapo: 0 B/ N: 0 Color: 0

FITXAD'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES**PUNTD'INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA**

Codi: 049/12

Intervenció: Reina Cristina 8, Pas de Sota Muralla 9

U.E.:

200

UBICACIÓ: Sector: Zona: Cala: Àmbit: **COTES:**mínima: màxima: **Definició:**

Sorres

Superfície:**Consistència:**

Florja

Cdor:

Marro

Criteris de diferenciació:**Fiabilitat estratigràfica:****COMPONENTS****Geològics:**

Sorra

Orgànics:**Artificials:****SEQÜÈNCIA FÍSICA**

Igual a:

En contacte amb:

Se li adossa:

S'adossa a:

Cobert per:

100

Cobreix:

300

Tallat per:

Talla:

Reomplert per:

Reomple:

DESCRIPCIÓ

Nivell de sorres

ESTAT DE CONSERVACIÓ Data Actuació: Fitxa revisada per:

Responsable: Noemi Nebot

Compr. de documentació Foto Fitxa Dibuix**PROCÉS D'EXCAVACIÓ**data inici: data final: **INTERPRETACIÓ**

Nivell de sorres que conformaven el front marí fins a la reforma del segle XIX.

MATERIALS REPRESENTATIUS

Un pes de pedra, lligat amb una corda, que podria haver funcionat com a ancoratge per un vaixell de poc calat.

REFERENCIA MATERIALS Fulls d'inventari núm.: **ELEMENTS I CRITERIS DE DATACIÓ****CRONOLOGIA**

Anterior al segle XIX

OBSERVACIONS**ARXIU****Plantes:**num.: **Seccions-alçats**num.: **Fotografia**diapo: B/ N: Color: **MUI·IBA** MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA

FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES**PUNTD'INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA**

Codi: 066/10

Intervenció: Reina Cristina 8, Pas de Sota Muralla 9

U.E.:

300

UBICACIÓ: Sector: Zona: Cala: Àmbit: **COTES:**mínima: màxima: Definició: Consistència: Criteris de diferenciació: Superfície: Cdor: Fiabilitat estratigràfica: **COMPONENTS**

Geològics:

Argiles impemeables

Orgànics:

Artificials:

SEQÜÈNCIA FÍSICA Igual a: En contacte amb: Se li adossa: S'adossa a:

Cobert per: 200

Cobreix: 400

Tallat per: Talla: Reomplert per: Reomple: **DESCRIPCIÓ****ESTAT DE CONSERVACIÓ**Data Actuació: Fitxa revisada per: Responsable: **Compr. de documentació** Foto Fitxa Dibuix**PROCÉS D'EXCAVACIÓ**data inici: data final: **INTERPRETACIÓ**

Nivell d'argiles, te tipus geològic

MATERIALS REPRESENTATIUS**REFERENCIA MATERIALS**Fulls d'inventari núm.: **ELEMENTS I CRITERIS DE DATACIÓ****CRONOLOGA****OBSERVACIONS****ARXIU**

Plantes:

num.:

Seccions-alçats

num.:

Fotografia

diapo: B/ N: Color: **MUI·IBA** MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA**MUI·IBA** MUSEU D'HISTÒRIA DE BARCELONA

FITXA D'UNITATS ESTRATIGRÀFIQUES

PUNT D'INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA

Codi:
 Intervenció:

U.E.:

UBICACIÓ:

Sector: Zna:
 Cala: Àmbit:

COTES:

mínima:
 màxima:

Definició: ____	Consistència: ____	Criteris de diferenciació: ____
Superfície: ____	Cdor: ____	Fiabilidad estratigràfica: ____

COMPONENTS

Geològics:

Orgànics:

Artificials:

SEQÜÈNCIA FÍSICA

Igual a:
 En contacte amb:
 Se li adossa:
 S'adossa a:
 Cobert per:
 Cobreix:
 Tallat per:
 Talla:
 Reomplert per:
 Reomple:

DESCRIPCIÓ

ESTAT DE CONSERVACIÓ

Data Actuació: Fitxa revisada per:
 Responsable:
 Compr. de documentació
 Foto Fitxa Dibuix

PROCÉS D'EXCAVACIÓ

data inici: data final:

INTERPRETACIÓ

Nivell geològic de sorres i graves

MATERIALS REPRESENTATIUS

REFERENCIA MATERIALS

Fulls d'inventari núm.:

ELEMENTS I CRITERIS DE DATACIÓ

CRONOLOGA

OBSERVACIONS

ARXIU

Plantes: num.: 0	Seccions-alçats num.: 0	Fotografia diapo: 0 B/ N: 0 Color: 0

ANNEX 4. INVENTARI MATERIALS ARQUEOLÒGICS

EXCAVACI

INTERVENCI	CARRER	CODI	UE	SECTOR	NÚM	FRAGMENTS	CODI	FORMA	TIPOLOGIA	TÈCNICA	DECORACIÓ E	DECORACIÓ I	ACABAT E	ACABAT I	CRONOLOGIA	OBSERVACIONS	RESTAURACIÓ	FOTOGRAFIA	DIBUIX	MAGATZEM
		049_11	100			1	50022									CAPITELL. FORA DE CONTEXT				
		049_11	200			1	50001									PES O ANCORA				
		049_11	200			1	60007									CORDA TRENADA				
		049_11	200			1	60004	AND		MPM						INDETERMINAT				

ANNEX 5. INFORME DELS TREBALLS DE CONSERVACIÓ

Del material recuperat en aquesta excavació només s'han tractat al laboratori de restauració del Servei d'Arqueologia de Barcelona (Zona Franca) el material orgànic corresponent a la UE 200. Consta d'una estaca de fusta de grans dimensions i de 5 fragments de corda.

S'ha realitzat una primera intervenció de conservació amb la intenció de preservar-los fins que es decideixi el tractament a realitzar

- La peça de fusta es neteja superficialment amb aigua i raspalls tous, per eliminar al màxim possible les restes de sorra i algunes concrecions toves presents a la superfície. S'ha embalat amb film de plàstic per mantenir la humitat existent.
- Per tant d'assegurar la integritat de les cordes s'ha realitzat un llit d'escuma de poliuretà expandit que s'adaptés a les formes existents i s'ha recobert de film de plàstic.

A l'espera de poder decidir sobre el seu futur tot s'ha ubicat a dins del frigorífic de la sala de reserva del laboratori on està conservat en un ambient controlat amb temperatura que no superi els 18°C i amb una humitat entre 50-60%.

Fotografia inicial de l'estaca de fusta

Imatges després de la neteja

Fragments de corda abans i després de la realització del llit d'escuma de poliuretà

Capitell esculpit amb motius vegetals